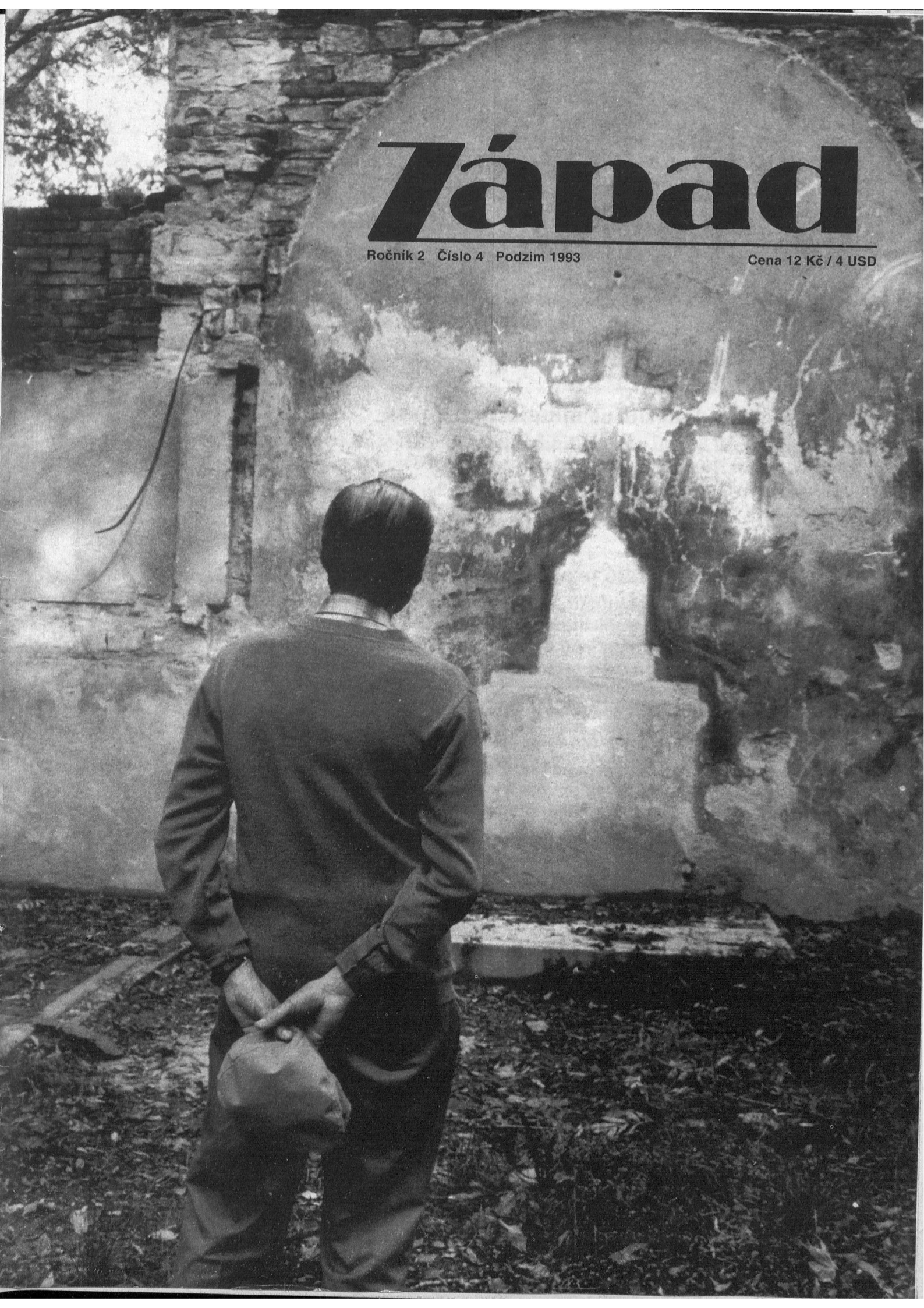

Západ

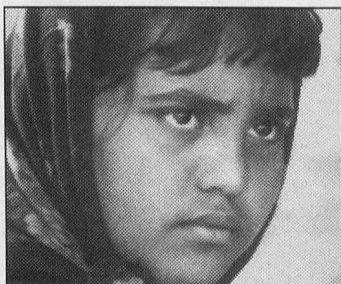
Ročník 2 Číslo 4 Podzim 1993

Cena 12 Kč / 4 USD

Západ

ČASOPIS PRO ČECHY A SLOVÁKY NA CELÉM SVĚTĚ

Menšiny v Čechách a na Slovensku

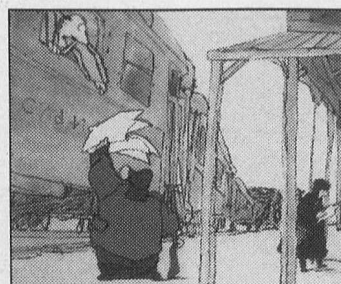
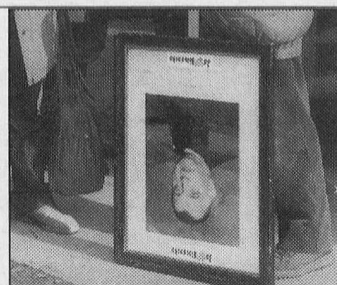
„Ktoré faktory spôsobujú, že tieto problémy opäť dramtizujú náš každodenný život, napriek tomu, že totalitné režimy definitívne padli?“ - nejen na tuto otázku hledá odpověď slovenský sociolog, politolog, publicista *Fedor Gál*, který nyní působí v Praze

Strana 6

Slovensko: Hledání slušné minulosti

Žalobce předložil soudu některé fotografické materiály, ukazující hrůzy Osvětmi. Tiso se na ně díval s pobaveným úsměvem na tváři. To, že Tiso neprojevil lítost, soud ohromilo... Některá - znovu aktuální - fakta z historie Slovenska v letech 1939-45 připomíná *Igor Lukeš*

Strana 8

Malá pražská zastavení s krajany

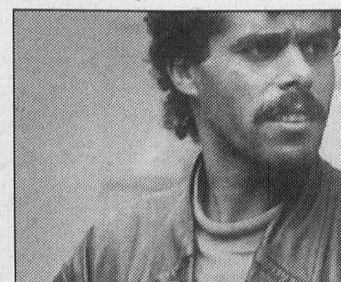
Restituent, lesník a pstruhař *K. Kolowrat*, herec a literát *J. S. McIntosh*, kreslíř a režisér *P. Fierlinger*, spisovatel, překladatel a publicista *G. Laub*, profesorka *C. Mayerová*, to je jen malá galerie osobností přijíždějících v posledním čase do vlasti. Jejich zkušenosti a pocity zachytila *Marta Švagrová*.

Strana 15

„Funny money“

„...abych si to s penězi nějak vyřídil, udělal jsem si pro potěšení Funny Money. Aby si lidé nezačali myslet, že se ze mne stal úředník umění, že jsem zapomněl kreslit a úplně ztratil smysl pro humor...“ přiznává *Oldřich Kulhánek*, autor grafických předloh nových českých bankovek.

Strana 18

Rasismus nic neřeší

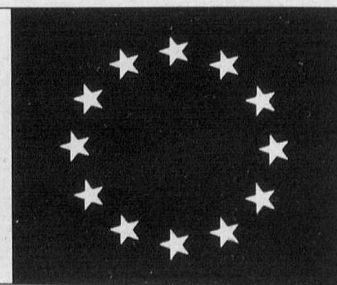
...ani v cizině, ani doma problém drog nezmizí najednou. Je však nutné si uvědomit, že nezmizí bez spolupráce občanů s policií, bez občanské iniciativy... *Stanislav Reiniš* nabízí pár zkušeností, jak si např. s prodáváči drog a pasáky poradili jeho kanadští spoluobčané.

Strana 24

Zahranिční pomoc (stále) vítaná

V letech 1990-1992 bylo ČSFR v rámci národních programů PHARE poskytnuto celkem 233 mil. ECU... *Jiří Zukał*, první tajemník Mise ČR u Evropských společenství, komentuje současný stav zahraniční pomoci České republice.

Strana 33

Něco o tom zbytku

JAN URBAN
Praha

Po rozdělení Československa se objevil problém, jak říkat České republice. Nikdy jsem se k tomu nechtěl vyjadřovat, ale moudrá sousedka, která se narodila ještě za panování císaře

Františka Josefa Prvního, a pamatuje tudíž všechny režimy, které se přes Střední Evropu od té doby přehnal, mě svým nejryzeji českým postojem přesvědčila, že neřešitelné problémy neexistují. Říká Slovenské republice nadále Slovensko a pro Českou republiku vynalezla prozatímní termín „ten zbytek“. Ta prozatímnost, jak mi vysvětlila, je velmi důležitá. Lidé, jak říká, teď spolu kolikrát žijí před svatbou na čas bez úředního posvěcení, aby se vyhnuli tomu, že si na radnici anebo v příslušném kostele napřísahají všechno nejlepší, a potom po čase zjistí, že pouhopouhá slova bez naplnění nestačí. A ona že si tedy chvíli počká, jak si „ten zbytek“ povede, jestli si zaslouží, aby mu říkala nějak laskavě a hrdě, nebo aby se spokojila úředně nelibozvučným Českem, Češkem, nebo něčím ještě ošklivějším. Obdivuhodný optimismus, především vzhledem k jejímu pozeňhanému věku - říkám já. Ale musel jsem jí dát za pravdu, že urputné vymýšlení krásných názvů a symbolů by, aspoň teoreticky, mělo následovat až po vytvoření jejich obsahu, až si lidé budou jisti, o čem ten stát vlastně je a jestli ho skutečně chtějí za svůj. Je to svého druhu politicko-morální maximalismus, ale na ničem jiném se asi státy nikdy v historii nestavěly. Aspoň pokud jde o slova. Hledal jsem proto, i z jejího pověření, nějakou míru hodnot, kterou bych českou společnost a její nový stát poměřil. Chtěl jsem něco krátkého, jasného a přesvědčivého, co by nebylo právně zpochybnitelné a politicky okecatelné, ale přitom stejně platné i pro sousedy blízké i vzdálenější. Křesťanské desatero se mi zdálo pro začátek příliš individualistické a nejrůznější Ústavy zase příliš obecné. Nakonec jsem skončil u Mahátmá Gándhího. Ten v roce 1946 donutil svého vnuka naučit se nazpaměť zřejmě nejkratšímu a nejpřesvědčivějšímu politickému programu, který lze ve světě parlamentní demokracie vymyslet. Není v něm jediný slib a vlastně k ničemu nenavádí. Jenom vyjmenovává, na co všechno si má člověk ve světě a v politice dávat pozor. Gándhí ho nazval příznačně „*Seďm přehmatů světa*“ a napsal je vnučovi Árúnovi pod sebe. Byly to, tehdy v roce 1946.

Bohatství bez práce
Rozkoš bez svědomí
Vědění bez charakteru
Podnikání bez morálky
Věda bez lidskosti
Pobožnost bez obětování se
Politika bez zásad

A pak jsem vzal Českou republiku, tak jak jsem ji vnímal v devátém měsíci jejího obtěžkání samostatností, a zkoušel ji poměřit tímto maxima-

listickým společensko-politickým minimem. Vzpomněl jsem si na všechny privatizační a restituční skandály, na spoluobčany, kteří se za život stačili sedmkrát zreformovat, ale

vždycky skončili v té momentálně nejsprávnější politické církvi, na jedinou víru, spojující dnes politiky všech stran, že totiž za všechno, co se nepovede, mohou novináři, s výjimkou chvíl, kdy se pohádají představitelé nejvyšší, protože v tomto zvláštním případě za to může prezidentův mluvčí. Vzpomněl jsem si na neschopné novináře, pro které je stále ještě jednodušší nejdřív napsat názor a teprve potom hledat fakta. Vzpomněl jsem si na nepotrestané křivdy a politikaření kolem vyrovnání se s minulostí, při kterém tolikrát nejde o oběti, ale o hlasy v příštích volbách. Vzpomněl jsem si na třístasedmdesáté veřejné „velmi vážné znepokojení“ jedné strany nad chováním strany jiné a mnohé další nesmyslné hádky uvnitř vládní i opoziční koalice. Vzpomněl jsem si na komunisty, kteří jsou dnes vzorem pravcovosti, a křesťany s čimkoliv, kteří se prostě jenom nezměnili. A na hádky kolem exilu jsem si vzpomněl, o kterých mi moudrá sousedka povídala, že je to jenom jako kdysi s těmi stromy v pražském židovském ghettu. To bylo totiž tak malé, že se tam žádné nevešly, a lidé, aby si udělali aspoň trochu radosti, si je malovali na zdi domů. Emigranti, pravila sousedka, utekli z ghetta a mnozí z nich tak poprvé dostali možnost stromy jenom nemalovat, ale skutečně zasadit a dočkat se úrody. A ten pokřik na úrodu prý jenom znamená, že se ještě někdo v bývalém ghettu neodnaučil malovat a nenačil sázet - když už teď ghetto není ghetttem. No, nedopadlo to vzpomínání moc dobře. Pak jsem ale pro klid duše vzal jiné státy, a dopadlo to hodně podobně. Přesto mě to neuklidnilo. V životě společnosti, která je stále ještě jenom na začátku rekonvalescence po dvou těžkých historických haváriích s nacismem a komunismem, bych rád viděl nějakého hodného pana Dobra nebo vlídnou sestru, kteří by dávali pozor na ty první samostatné kroky, které u pacienta tak často rozhodují o tom, jestli si člověk zvykne na kulhání, nebo se naučí chodit rovně a pořádně. Někoho, kdo by neustále připomínal, že trh je především kultura a stav ducha, že politici nesmějí lhát a když je někdo u lži přichytí, tak že by měli jít na nějaké politické dvě minuty na trestnou lavici, že občané mají patřit někam a ne k někomu, a noviny že by měly čtenářům dávat všechna fakta a nechat ho, ať si udělá názor sám. A že se má chodit rovně a pořádně nesakrovat, když všechno nejde hned napopravě. Takové ty drobnosti. Když jsem s tím přišel za paní sousedkou, tak se mi smála. Potom řekla, že kdyby byla míň stará, a tím pádem víc sentimentální, tak by si myslela, že by mohlo stačit, kdyby se tomu zbytku mezi nášinci říkalo „doma“ nebo „tady u nás“ a něco se pro „to“ dělalo. Že jde o to děláni a ne o ty kudrlinky kolem. A trochu se jí při tom třásla ruka, a taky trochu rty a brada.

Hřbitovy a reforma

Foto na titulní straně
Karel Čudlín: Olšany

Pokud se pražský chodec zastaví nad olšanským náhrobkem sester Klenkových († 1805 a † 1806), měl by uposlechnout jejich výzvy:

„Kterikolif tudy pugdeš, rozvaž swoge pohodli, tie žadame, diš to přečteš, tak se za nas pomodli.“

O d e d á v n a spojovali naši prapředkové pojem věčného klidu se spánkem pod zemí. Postupem času zvykli ukládat své mrtvé do zvláštních sídlišť, která (v domněně, že hlavním účelem oněch míst je sám pohřeb, nikoli věčný spá-

nek) zvali „pohřebišti“. Když si uvědomili, že ke spánku je třeba pohodlí, založili „hřbitov“. Mrtvé přestali ukládat tam, kde se hrobníkova lopata zařizla do země, ale místo spoučinnutí pečlivě vybírali. Že křchov nebyval ohrazen, „chodili přes něj lidé jako po ulici; na kraji jeho sedaly ženy s rozličným prodejem, na hřbitov svolávání žebračci k třibení, některým lidem sloužil hřbitov ve dne za procházku, a rozpuštělci v noci docházeli sem ukazovat svoji nestrašivost a odnášeli lebky z kostnice až i do hospody!“ (Winter)

Jednoho dne ovšem hřbitov získal svou zeď. Lidé ji začali obcházet; život živých se tím ještě více vzdálil spočívání mrtvých. Historie dobíhala na hřbitov se zpožděním. Jen málokdy přihodilo se hřbitovu, aby byl vtažen do dění veřejných. Naše století poskytl mu ovšem příležitost víc, než mnoho věků předešlých.

Mrtví museli ustoupit živým: na místě hřbitovů vyrostly paláce, elektrárny, televizní věže. Staří mrtví museli ustoupit novým mrtvým: ani nejcenější náhrobky - třeba ty s obrácenými šlechtickými erby - neobstály před seznamy neplatičů na nástěnkách hřbitovních správ. Současní mrtví museli ustoupit budoucím mrtvým: hřbitovy překážely tankům a dělům v pohraničních pásmech, kde našlo smrt mnoho nespokojených.

Nastojte: právě poslední dobou české hřbitovy znovu ožívají. Staří mrtví se vracejí do původních hrobů v pohraničí, které museli na desítky let opustit. A naopak, noví mrtví mohou opět vstupovat do země v obcích, dřív určených k likvidaci. My živí pak můžeme navštěvovat své zesnulé v donedávna zapovězených vojenských prostorech. Neboť to, co nás rozdělilo, nebyla vlastně smrt, ale úřední zvůle. Vladimír Bystrov ml.

KANADSKÁ SETKÁNÍ

Kanada je krásná země s čistým vzduchem, zvládne 110 bývalých Československ. Na každého Kanadana vycházejí dvě jezera. (Na každého Čecha vycházejí dva potkání.) V Kanadě žije mnoho Čechů a Slováků z několika emigračních vln. Neslyšela jsem o nikom, kdo by natrvalo zkrachoval. Naši krajané, počínaje Tomášem Baťou přes řadu skvělých lékařů po nakladatelství manželů Škvoreckých, se dokázali v daleké cizině zdatně uplatnit. Vybírám úryvky rozhovorů se třemi z nich.

VESNA ALINČE pochází ze Žiliny. Do Kanady přišla těsně po srpnu 1968 s mužem (bratislavským Čechem) a dcerou. Vystřídala několik zaměstnání, v roce 1983 nastoupila do československé sekce kanadského zahraničního rozhlasového vysílání.

Druhá dcera se vám narodila v Kanadě. Mluví vaše děti slovensky nebo česky?

Starší Petra (26) mluví slovensky plynně, mladší Karin (23) se domluví, ale gramatiku dost morduje. V dětství jí vadilo, že není anglická Kanadanka, styděla se za svůj emigrantský původ přivandrovalce. Teď už ji ten pocit opouští. Petra studuje na univerzitě v Ottavě politologii. Loni se byla v Moskvě učit rusky. S Karin máme starost a obávám se, že se nikdy docela nezařadí. Před pár lety nás Karinka parádně překvapila: v šestnácti si načesala pankáčského kohouta na vyholené hlavě. Doufali jsme, že ji to brzy přejde, ale pankáčská etapa se vlekla čtyři roky!

Jak jste zareagovali?

Po počátečním šoku jsme si s manželem uvědomili, že důležitější, než „co tomu řeknou lidé“, je

JANA KLUSÁKOVÁ Praha

neztratit dítě. Karin čekala, že ji vyženeme z domu, což jsme neudělali. Dokonce jsme v sobě našli sílu nevyčítat, nekázat. Dnes s námi sice nebydlí, ale vídáme se často a Karin ví, že doma vždycky najde útočiště.

Cítíte se po čtvrt století života v Kanadě víc jako Slovenka nebo jako Kanadanka?

Vychovala jsem tu rodinu, prožila nejlepší léta svého života. Když jsem před časem

sledovala hokejový zápas Československo-Kanada, pochopila jsem, že už jsem definitivně Kanadanka - fandila jsem totiž Kanadě.

JIRÍ KRÁSNÝ, původem z pražského Břevnova, je v Montrealu klinickým profesorem medicíny, hovoří se o něm jako o kapacitě kanadské revmatologie.

Poslouchám vaši takřka dokonalou češtinu a obdivuji se bohaté slovní zásobě, nepoznamenané pětadvaceti lety emigrace, i když se u vás doma mluví anglicky.

Sem tam si přečtu nějakou českou knihu, nepravidelně sleduji noviny a mám u poště Švejka, který nezklame v žádné životní situaci. Prvních šest let jsme doma mluvili česky, ale pak jsem si uvědomil, že mnozí Češi, kteří sem emigrovali, začali brzy češtinu zapomínat, aniž se naučili pořádně anglicky, a výsledkem je podivná hatmatilka, srozumitelná jen jim samotným. Proto jsme začali doma mluvit anglicky.

Vaše děti David, Marek a Rebeka mají sice oba rodiče Čechy, ale už to nejsou Češi. Mrzí vás to?

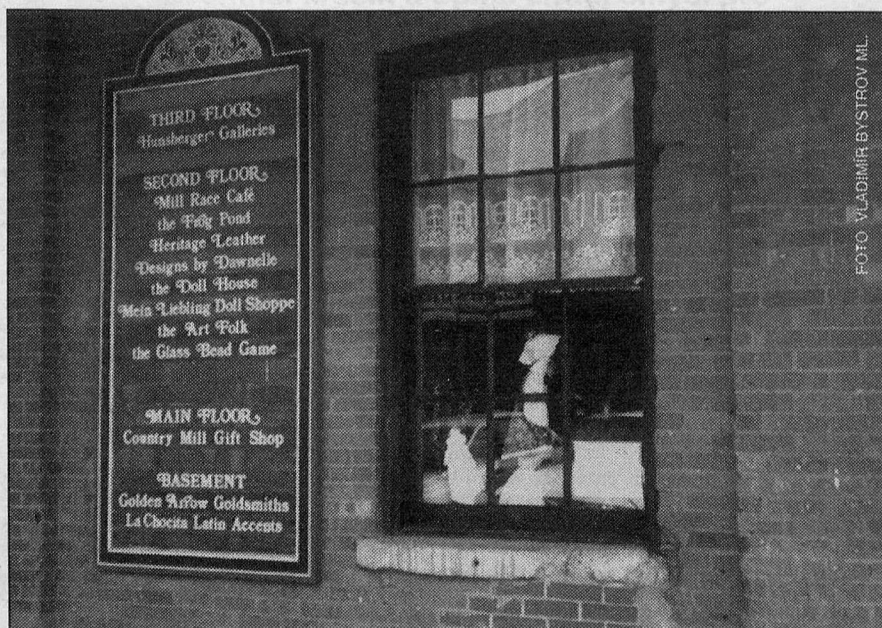

FOTO VLADIMÍR BYSTRŮV ML.

Často jsem o tom přemýšlel - nemrzí. Kanadská identita se od české podstatně liší. Každý Čech ví, že praotec Čech zakotvil na hoře Říp a co tam prohlásil o mléku a strdí, v hymně se dokonce zpívá „mezi Čechy domov můj“. Nic takového v Kanadě neplatí, zdejší obyvatelé jsou daleko víc světoobčany než lokálními patrioty.

LEA VIVOT se narodila na Moravě jako Drahomíra Hekelová. Je sochařkou, která se dokázala v tvrdé konkurenční džungli prosadit díky své důsledné dravosti. Žije v rozlehlém domě v Kleinburgu, asi třicet kilometrů od Toronta. Má třetího muže, dva syny a umí vydělávat peníze.

Jste kanadská sochařka?

Jsem světová. Nebo univerzální...? Hranice států neberu v úvahu, nezajímají mě. Necítím se být Kanadankou ani Češkou, jsem prostě sama sebou a žiju zásadně pro danou chvíli.

Jako sochařku vás proslavily vaše oživlé lavičky: bronzové skulptury v nadživotní velikosti, které lze najít na několika místech v Kanadě, USA a Itálii.

Mám za sebou nepříliš šťastné dětství, všechno špatné je ovšem pro něco dobré: ze špatného dětství se vyklubala dobrá myšlenka.

Jako holka jsem v Praze na lavičkách spávala, býval to můj domov...

Jste Češka, která dokázala v cizině vyniknout i svým atraktivním zjevem: začínala jste jako fotomodelka.

FOTO JAROSLAV ZAPLETAL

Jste výrazně slovanský typ: modrooká blondýna s kulatou tváří, krátkým nosíkem a jak se hezky říká „plnoštíhlou postavou“. Mají tyto typy v Americe úspěch?

Rozhodně ano. Mně k úspěchu pomáhala moje silná osobnost a to, čemu se říká sex appeal. První léta jsem byla ve společnosti pasivní, sama jsem se nijak neprojevovala. Postupně jsem se naučila mluvit, diskutovat, udávat tón debaty. Nejlíp ale mluvím rukama.

Vaší specialitou je provokace: přivezete lavičku na nápadné místo například v centru Montrealu, a reakce veřejnosti i tisku, ať už příznivá či nikoliv, pak už pracuje pro vás jako reklama. Navíc často provokujete i otevřenou erotičností svých objektů.

Jsem už taková. Často říkám lidem, kteří žadoní o schůzku, že úplně stačí setkání s mými sochami - tam mě najdou v pravé podobě. A pokud jde o to, čemu se říká erotika, proč si hrát na schovávanou? O tom přece náš život je, sex je jeho nejpodstatnější složkou.

Znáte ještě nějakou Češku, která se dokázala na Západě prosadit stejně, jako vy?

Snad jen Ivana Zelničková-Trumpová, bývalá manželka jednoho z nejbohatších mužů USA. Já jsem dosáhla svého postavení díky práci rukou, ona pracovala spíš nohama.

???

Tím chci říci, že Ivana dobře tančí.

Můj půvab byl ze začátku mým nepřitelem. Byla jsem hrozně stydlivá a myslela si, že se za mnou muži otáčejí, protože jim na mně něco vadí. Dodnes tvrdím, že pokud někdo ženu obdivuje jen kvůli jejímu zevnějšku a nebere v úvahu její nitro, uráží ji.

FOTO VLADIMÍR BYSTROV ML.

MENŠINY v Čechách a na Slovensku

FEDOR GÁL
Praha

V 80-tych rokoch vyvolala celosvetovú diskusiu štúdia pracovníka amerického ministerstva zahraničných vecí Francisa Fukuyamu Koniec histórie (The National Interest, Washington 1989).

Autor v nej - pod dojmom Gorbačovovho pokusu o prestavbu sovietskeho systému - zacítil nadchádzajúci pád komunizmu, rozpad sovietskeho impéria a globálne víťazstvo liberálnych hodnôt a liberalizmu. Týmto sa, podľa Fukuyamu, história naplní.

To samo osebe, samozrejme, neznamená, že nastáva raj na zemi.

Konflikt Východ - Západ mal byť podľa neho nahradený inými problémami - problémami národnými a národnostnými a napätím medzi chudobnými a bohatými.

Ide nesporne o „americkú“ optiku. Celé moderné dejiny Európy možno charakterizovať ako súbežný efekt mnohých faktorov. Spor kolektivistických a individualistických ideológií, národný a národnostný problém, rovnako ako témy vlastníctva a sociálnej spravodlivosti, boli ich organickou súčasťou. Konkrétne udalosti 19. a predovšetkým začiatku 20. storočia sú vyústením dlhodobého vývoja. Jeho zhmotneným produktom boli dva extrakty totalitnej ideológie - fašizmus a komunizmus. To prestíži sebavedomej európskej mentalite ku cti iste neslúži.

Nie je iste náhodou, že tak v pozadí fašizmu ako aj v pozadí komunizmu tlel problém nacionálny. V prvom prípade viditeľne vysúvaný na vrchol pyramídy, v druhom zase manifestaçne potláčaný kamsi do podzemia. Veľmi inštruktívna je z tohoto hľadiska kniha Paula Johnsona *Dejiny 20. storočia* (Rozmluva, Praha 1991), v ktorej je podstatná časť modernej histórie Európy prezentovaná na pozadí nacionálnej témy. A je to téma nanajvýš dramatická, v ktorej práve fašizmus a komunizmus signalizujú prehru občianskych princípov. Za touto prehrou sa však skrýva aj prehra duchovných ideálov v spore s hmotnými potrebami.

Otázka znie, či s pádom fašizmu a komunizmu zaniká aj hypertrofia nacionalizmu a jeho súputníkov (militantného separatizmu, etnickej nenávisťi a podobne). Podľa môjho názoru - nie že nie. Príčin je iste viac. Ralf Dahrendorf vo svojej knihe *Úvahy o revoluci v Európe* (EKK, Praha, 1991) upozornil na fakt, že so zmenou ekonomických a politických pomerov v krajinách strednej a východnej Európy nekráčajú súbežne aj zmeny kultúrne a duchovné. Nemožno však neprihliadať aj na okolnosti celkom konkrétne, zdôrazňujúce „miestne“ podmienky toho-ktorého regiónu, tej-ktorej krajiny. Sústredím sa na druhý z uvedených aspektov (zmen).

Problém minorít v strednej a východnej Európe má na sklonku 20. storočia celý rad osobitostí, ktoré sú bezprostredne zviazané s transformáciou komunistických režimov tohoto priestoru. Pri ich diskusii však netreba zabúdať, že sa neobjavili „včera“ a mnohokrát ani nejde o patologické dôsledky dlhodobého devastovania ľudských myslí komunistickým režimom. Emanuel Rádl - ak už mám použiť príklad domáci - vo svojej knihe *Válka Čechů s Němci* (Melantrich, Praha 1993) hovorí: „Mnohokrát jsem veřejně vyslovil nesouhlas s protiněmeckou politikou československého státu ... uzavíráni německých škol a jazykové nařízení“ (s.9). Vráťme sa však k problémom minorít v postkomunistickom svete na sklonku 20. storočia. **Ktoré faktory spôsobujú, že tieto problémy opäť dramatizujú náš každodenný život, napriek tomu, že totalitné režimy definitívne padli?**

Dominujú medzi nimi: frustrácia zo straty istôt, vlastných paternalistickým štátom, resentimenty starých elit, hľadajúcich novú zástavu pre svoje miesto v mocenských štruktúrach, celkový marazmus dopadajúci nielen na hmotný životný štandard, ale cez deformované hodnoty, normy, potreby a ciele predovšetkým na kvalitu každodenného života ľudí. Tenzie v oblasti riešenia problémov menšín ďalej umocňuje akési právne

vakuum, vlastné krajinám, ktoré sú v prechode od totality k demokracii, a absencia fungujúcich inštitúcií pre riešenie závažných spoločenských problémov.

Jestvuje, samozrejme, aj celý rad ďalších príčin a súvislostí, ktoré tú-ktorú krajinu vynímajú zo všeobecných výkladových schém vzhľadom na jej kultúrno - historický genotyp. V Českej republike ide najmä o utváranie vzťahu k nemeckej menšine (hovoriť sa, že moderné české dejiny sú permanentnou konfrontáciou s germánskym živlom) a na Slovensku k menšine maďarskej („tíciročný hungarizačný tlak“ a podobne). Tak či onak, problém minorít - ich ústavných práv i faktického postavenia v spoločnosti - je skúšobným kameňom priebehu transformácie postkomunistických krajín.

Samotný problém menšín býva spontánne riešený niekoľkými spôsobmi. Všeobecne ich možno charakterizovať ako asimiláciu, integráciu, konflikt a izoláciu. Teoreticky vzaté, niet asimilácie či integrácie bez rezignácie na národnú či etnickú príslušnosť. A zachovať si ju za cenu izolácie či konfliktu znamená opakovať históriu násilných konfrontácií. Christopher Lord v knihe *Maďarská menšina na Slovensku* (Egem, Praha 1993) vidí východisko v kultúrnej autonómii minorít. Spôsob, ktorý sa napokon v istých konkrétnych podmienkach presadí, závisí na aktuálnej politickej situácii. Môže byť preto užitočné venovať tejto téme niekoľko poznámok.

V Českej republike sa problém vzťahu k menšinám považoval - v rétorike predstaviteľov politických strán aj ich programoch - za nepodstatný. V celom ponovembrovom období sa zdôrazňoval občiansky princíp. Za periférne sa považovali „excesy“ Moravskej národnej strany (ktorá prišla s ideou existencie moravského národa) či predsedu Republikánskej strany Československa na margo rómskeho etnika. Po rozpade ČSFR sa však objavili resentimenty na sudetonecký problém (vrátane vzniku príslušnej politickej strany), razantný nástup „hľadania“ českej štátnosti v aktivitách vládnych strán (najmä ODS a ODA) a signály o politizácii slovenskej menšiny v Čechách (napríklad Obec Slovákov v Českej republike). Na rýdzo etnickom či národnostnom princípe boli budované vlastne iba rómske iniciatívy (najsilnejšia z nich bola a je Rómska nezávislá iniciatíva) a moravské nacionálne strany. Na Slovensku bol problém národný a národnostný súputníkom ponovembrového vývoja. Okrem rómskych politických zoskupení, ktoré stáli na okraji politickej scény (predstavitelia rómskeho etnika sa dostali do ponovembrových mocenských štruktúr na kandidátke Verejnosti proti násiliu, Slovenská národná jednota či Slovenská ľudová strana sa vo voľbách nepresadili), si treba všimnúť predovšetkým slovenské a maďarské politické zoskupenia s výrazným nacionálnym či nacionalistickým politickým programom. Patria sem predovšetkým Slovenská národná strana (ktorá sa výrazne angažovala pri presadzovaní diskriminačného jazykového zákona na Slovensku a pri separácii Československa) a Spolužitie (reprezentant nacionálnejšej časti maďarského politického spektra). Rozpad ČSFR a jeho ekonomické a sociálne následky sa premietli

do radikalizácie slovensko - maďarských vzťahov a vzťahov voči rómskemu etniku. Protiústavná vyhláška mestského zastupiteľstva v Spišskom Podhradí namierená proti Rómom, spory o dvojazyčné názvy miest a obcí na južnom Slovensku či právo na používanie mien v rodnom jazyku, devastácia židovského cintorína v Šahách, sú iba najviditeľnejšie prejavy prezreteho problému. Situácia minorít je dnes celkom určite jedným z indikátorov stavu slovenskej spoločnosti.

Politicizáciu etnického a národnostného problému sledovala slovenská i česká verejnosť s prevrpením. Po novembri 1989 bol prekrytý eufóriou a aj v čase prvých verejných vystúpení slovenských nacionalistov (február - marec 1990) išlo o okrajový spoločenský problém. Postupne však duch konfrontácie prenikal z politiky do každodenného života. Ak táto tendencia bude pokračovať, môže sa téma minorít stať neuralgickým miestom postkomunistickej transformácie aj v Českej i Slovenskej republike.

V závere svojho krátkeho zamyslenia nad témou minorít sa pokúsim načrtnúť niekoľko scenárov možného vývoja v Českej republike a na Slovensku s akcentom práve na problém národný a národnostný v makrospoločenskom kontexte. Som si pritom vedomý ich ilustratívneho a prílišnej zjednodušenosti.

Scenáre pre Slovensko:

Prvý: Vnútrotná opozícia, tlak ekonomických a sociálnych problémov, zahraničnopolitická situácia vyvolajú na Slovensku potrebu predčasných volieb. Slovensko do nich vstúpi obohatené o skúsenosť z rokov 1992 a 1993. Voliči si uvedomia, že volebné urny nie sú odpadkové koše a dajú svoje hlasy klasickým politickým stranám. Vzpätí sa obnoví tempo ekonomickej transformácie a - je jedno, či pod vedením sociálno-demokratických alebo konzervatívnych politických ideí - Slovensko sa začlení do bezpečných európskych štruktúr. Z hľadiska postavenia a problémov minorít to môže znamenať šancu na bezkonfliktný vývoj. Ich kultúrna i politická autonómia sa bude rozvíjať. Časť minorít (rómska, maďarská a podobne) sa asimilujú či vintegrujú do spoločnosti. Národnostné a etické konflikty sa budú odohrávať na periférii spoločnosti.

Druhý: Spoločenstvo kryptokomunistických a ľudáckych zoskupení si uvedomí prchavosť svojej šance a zabetónuje sa. Využije k tomu súčasný parlament, vládu nad rezortami vnútra a armády, väzbu na špičkový management veľkých podnikov a vytvorí model akéhosi štátneho kapitalizmu. Životná úroveň neklesne pod kritický prah a strach z neistoty urobí zvyšok. Slovensko vpláva do dvadsiateho prvého storočia ako pomerne stabilizovaná rozvojová krajina východného typu. Pre stále početnejšie stredné vrstvy to však bude dôvod k nespokojnosti a tlaku na zmenu mocenských pomerov. Reakciou budú konflikty na politickej scéne, rast napätia na zmiešaných územiach a podobne.

Tretí: Eskalácia napätia (sociálneho, ekonomického, národnostného a podobne) povedie k občianskym nepokojom.

Dokončení na straně 30

SLOVENSKO: Hledání slušné minulosti

IGOR LUKEŠ
Boston

Významní slovenští představitelé jsou zjevně toho názoru, že Slovenský stát z let 1939-45 je právním i morálním precedencem pro samostatnou Slovenskou republiku, která vznikla v lednu 1993. Přijali i některé symboly válečného Slovenska a dožadují se navrácení majetku, který se kdysi nacházel v jeho pokladně. Tento přístup není jen zarážející. Jde z něj hrůza. Stačí, když si připomeneme některá fakta.

Po vzniku Slovenska v roce 1939 přijal jeho sněm už 18. dubna 1939, tedy asi za měsíc, první protižidovské zákony. Slovensko bylo také první, které začalo Židy deportovat. Zatímco Horthy v Maďarsku a Antonescu v Rumunsku se snažili získat čas, na Slovensku byly protižidovské zákony postupně zostřovány tak, že byly nakonec přísnější než obdobné norimberské zákony Třetí říše.

Ve Vatikánském archivu se zachovaly dokumenty z té doby, které ukazují, jak se Svätý stolec s touto situací vyrovnával. Vatikán vydal sbírku diplomatických dokumentů z doby druhé světové války „*Actes et Documentes du Saint Siege Relatifs a la Seconde Guerre Mondiale*“ (Citta del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1965-1981). Tato sbírka obsahuje mimo jiné korespondenci mezi Msgre. Giuseppe Burziem, vatikánským chargé v Bratislavě, a kardinálem Maglionim. Již 5. září 1940 Burzio psal do Vatikánu, že pro doktora Tisa je nyní „boj proti Židům položkou agendy číslo jedna“ (*primo piano*). Burzio také psal, že Tiso nedávno vyzval slovenské občany, a přitom použil citace z Pisma, aby se „omladili vodou a duchem národního socialismu“.

Když o rok později, v srpnu 1941, přijel Goebbels do Bratislavy, prohlásil: „Po našem vítězství v této velké válce ... Slovensko bude mít zvláštní, čestné místo. Doktore Tiso, vy Slováci jste se první přidali k Německu. Přidali jste se v době, kdy se ostatní na nás dívají s posměchem, pohrdáním a strachem.“

O pár dní později, 7. září 1941, Burzio sděloval Vatikánu, že Tiso v jednom ze

svých proslovů ztotožnil národně socialistickou doktrínu Třetí říše s katolickým sociálním učením. Krátce nato odeslal Burzio do Vatikánu srovnání protižidovských zákonů s nacistickými zákony norimberskými. V té době se Burzio pokusil osobně Tisa varovat před kodifikováním těchto zákonů. Bylo to marné: „Jediné, co jsem mohl během své schůzky s doktorem Tisem udělat, bylo, že jsem vyjádřil svůj protest a hlubokou lítost,“ hlásil později.

Také slovenští katolíci biskupové sdíleli podobný názor, když 7. října 1941 poslali dr. Tisovi dopis, v němž varovali: „Jak můžeme i nadále učit, že jsme si před Bohem všichni rovni? Jak můžeme prohlašovat, že nemáme dělat druhým, co nechceme, aby oni dělali nám?“

O týden později, 15. října, psal Burzio kardinálu Maglionimu, že slovenští biskupové zdůrazňují, že „materialistické učení rasismu

je v přímém protikladu s učením katolické církve.“ Církev říká, psali biskupové, že „všichni lidé pochází od stejného Tvůrce a Otce a jsou si všichni rovni před Bohem. Protože podstatou tohoto zákona je materialistická teorie rasismu, jeho praktické důsledky nespravedlivě ublíží nevinným lidem.“

Devátého března 1942 telefonoval Burzio z Bratislavy zpravu o plánu masové deportace Židů do táborů smrti. „Tento krutý plán,“ řekl, „byl uskutečněn bez tlaku Němců. Berlín dokonce vyžadoval 500 marek a jídlo na dva týdny pro každého Žida. Mluvil jsem s panem ministerským předsedou,“ prohlásil, „a on mi řekl (on, který vždycky kladl své katolictví tolik na odív), že na tom všem nevidí nic nehumánního nebo nekřesťanského. Deportovat těchto 80 000 Židů do Polska a předat je Němcům přitom znamená odsoudit je k jisté smrti“ (*equivale condannare gran parte morte sicura*).

Navzdory Burziovým intervencím pokračovala Tisova vláda ve svém plánu na likvidaci slovenských Židů. Deportace začaly 25. března 1942. Týden nato Burzio hlásil do Říma, že „deportace se provádějí nejrutinnějším způsobem“. Vatikán tehdy vydal prohlášení, které prostřednictvím svého zástupce Burzia doručil Jozefu Tisovi. Říká se v něm, že to, co se děje na Slovensku, je hanbou pro katolickou zemi.

Vatikán si s Tisem nevěděl rady. Kardinál Tardini 13. července 1942 varoval: „Je možné rozumět tomu, že Svätý stolec nemůže zkrotit Hitlera. Ale že nemůže zastavit kněze - kdo to pochopí?“

Třetí zářijový den roku 1942 prohlásila Tisova vláda, že Slovensko je prvním státem po Německu, který vyřešil židovskou otázku. Berlín za to byl vděčný: Adolf Hitler osobně udělil Jozefu Tisovi Velký kříž Řádu německého orla. Intervence Vatikánu a katolických biskupů tedy na Tisa neměla žádný vliv. Proto v březnu 1943 poslal biskup Gojdič z Prešova dopis Msgre. Burzioví, ve kterém navrhoval, aby byl Tiso převeden do laického stavu (*ad státu laicalem*), protože to, co dělal Židům, přesahovalo *omnem inhumanitatem*. Tisova protizidovská politika se podobá, psal biskup Gojdič, bolševickému barbarství.

V dubnu 1943 se Burzio setkal s Tisem znovu. Sám pak schůzku označil za „konverzaci se šilencem“. Tiso tehdy

opakoval, že Slováci zbaví svoji zemi „židovského moru“ (10. 4.).

Příštího roku, 26. října 1944, nazval Burzio Tisa a jeho vládu „otrocými vykonavateli“ Hitlerových požadavků. Měl pravdu. Vždyť ještě o vánocích roku 1944 Tiso ve svém projevu prohlásil, že Německo je „praporečnickem nejpokrokovějších sociálních myšlenek“.

Na sklonku roku 1944, 16. prosince, instruoval Vatikán Burzia, aby se nepřipojil k Tisovi a jeho vládě, kdyby se pokusili uniknout z Bratislavy. Tiso byl později zajat Američany a po válce vrácen na Slovensko, aby tam byl souzen. Podle pozdějších informací Tisova obhájce dr. Ernesta Žabkaye byl soud připraven dát Tisovi trest žaláře, a to až do okamžiku, kdy Tiso rezolutně odmítl vyjádřit jakoukoli lítost nad děsivým osudem slovenských Židů. Žalobce předložil soudu některé fotografické materiály, ukazující hrůzy Osvětlemi. Tiso se na ně díval s pobaveným úsměvem na tváři. To, že Tiso neprojevil lítost, soud ohromilo.

O půl století později, v roce 1990, požádali někteří slovenští politici papeže, aby byl Tiso prohlášen za svatého.

Vloni, 26. února 1992, slovenský politik Stanislav Pánis veřejně zpochybnil existenci holocaustu.

(Přeloženo z angličtiny)

Hanspaulka

Home to the Elegant

During the vigorous days of the First Republic, the prestigious Prague suburb of Hanspaulka came to symbolize the style and affluence of the times.

Despite decades of neglect, Hanspaulka has maintained its exquisite charm to this day. The City of Prague Development Corporation are therefore proud to offer, for sale, their exclusive single villa development in Hanspaulka.

To discover how you can return home to the grandeur of the thirties and enjoy the comforts of nineties, contact the CPDC now.

CITY OF PRAGUE DEVELOPMENT CORPORATION, a.s.

C. P. D. C.

SPOLEČNOST PRO ROZVOJ PRAHY

ŠTĚPÁNSKÁ 61, 116 02 PRAHA 1, TEL.: (422) 24 21 85 86, 24 22 54 38, FAX: (422) 24 21 39 57

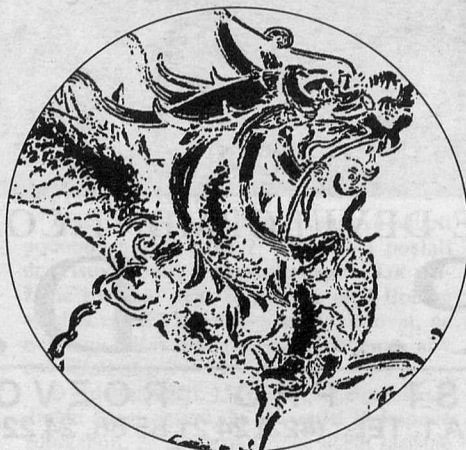

Čínské pronikání do amerických dveří

Alespoň každý pátý obyvatel této planety je Číňan (nebo Číňanka). Z nich 80 procent žije na venkově. AMERIKA se čínsky řekne MEIKUO - KRÁSNA ZEMĚ. Když Deng Xiao-ping přijel na oficiální návštěvu do USA a novináři se do něho střefovali dotazy, proč svůj lid drží za bambusovou oponou, velký předák odpověděl: „Dám vám jich sto milionů. Bere-te?“ A tazatelé zmlkli.

Do roku 1965 byla čínská imigrační kvóta všeho všudy 100 osob ročně. Od té doby došlo ke změnám: nyní jich do USA smí 20 tisíc, dalších 20 tisíc imigrantů přijíždí z Taiwanu a 5 tisíc z Hongkongu. Ani to však nejsou, jak potvrzuje růst této komunity v New Yorku, konečná čísla. V 60. letech čítala 70 tisíc duší, teď už jich je přes půl milionu. Namísto původního jediného Chinatownu, který stvořili a osídlili přichozí z jednoho okresu (Tay Shan v kantonské provincii), vzniklo už v New Yorku Chinatownů aspoň půl tuctu. Příliv k pacifickému břehu, zejména do Kalifornie, je ještě výraznější. A to jde o přistěhovalectví

OTA ULČ
Vestal, New York

legální. Starosti rostou s přívalem velmi se množících cestujících ilegálních.

Únava ze soucitu

Lidstvo se ve stále větším počtu dává na pochod za lepším příštím. Po rozpadu Sovětského svazu konflikt mezi Západem a Východem nahrazuje rostoucí napětí mezi Severem a Jihem, světem prvním a třetím. Nevítaní zájemci buší na dveře Evropy a ještě raději by se chtěli dostat na severoamerický kontinent. USA prozatím přijaly víc uprchlíků než všechny ostatní země dohromady. Přívál neutuchá, ale ochota otevřít náruč se již vyčerpala - objevuje se tzv. *compassion fatigue*, únava ze soucitu. Loď je přeplněná.

Život není fairový a patrně nikdy nebude. Někdo se narodí v pastoušce, někdo v paláci, jeden v Bangladeši, jiný v Beverly Hills. Státy si mezi zájemci vybírají a nelze se divit, když dají přednost držiteli Nobelovy ceny před negramotným nositelem cholery. Vítanější jsou osoby s tučným bankovním kontem než s dřevou kapsou. Například Argentina poskytne právo trvalé-

ho pobytu ne sice přímo za úplaty, ale za uložení 30 tisíc USD do centrální banky alespoň na 120 dní. S mnohými problémy zápolící republika Peru za 25 tisíc USD dokonce poskytne zájemci plnohodnotné občanství, aniž by se musel obtěžovat do oněch končin někdy zavítat. Jinde chtějí víc: investovat aspoň půl miliónu za právo permanentního pobytu v Singapuru či v Kanadě, celičský milión v USA. Nejvíce se hlásí obyvatelé Hongkongu, kde jim „kapitalistická bonanza“ vyprší o půlnoci 30. června 1997.

Veliká většina příchozích kamkoliv takovými fondy ovšem nedisponuje. Přichází bez ničeho - též bez znalosti řeči a bez schopností, které by se daly užitečně uplatnit na trhu práce. Často se dostávají ilegálně bez povolení úřadů.

Amerika - země zaslíbená

Pro takové účely jsou USA vsutku zaslíbenou zemí. Americko-mexickou hranici dva tisíce mil dlouhou hlídá například pět a půl neveselých pohraničnicků. „Kdykoliv se podívají na radar, zaznamenají desítky, stovky, celé vlny ilegálních přechodů hranice,“ zhodnotil situaci člen Kongresu James Scheuer po inspekci. Hraniční Rio Grande vůbec není grandiózní veletok, v němž by Mexičané s dětmi a batohy tonuli v hlubinách. Místy je to bídný Botič s vodičkou po kolena, tekoucí v neobydlených končinách. Přejít ulici na Manhattanu bývá leckdy obtížnější. Situace se zcela vymkla z ruky: Completely out of control, jak přiznal generál Leonard F. Chapman. „Deset divizí námořní péchoty by tu hranici neuhlídalo,“ zpřesnil jeho zástupce Leonel J. Castillo.

Plavba opačným směrem

Cesta vede též vzduchem a po moři, vystoupit lze kdekoli na břehu dlouhém tisíce mil. Dosud převládá v Atlantiku tento druh dopravy: bídné bárky přečpané člověčinou na Floridu dorazily z Kuby - nebo nedorazily, utonuly se všim všudy. V 80. letech mířil hlavní příval přistěhovalců z Haiti, druhé nejstarší republiky v západní hemisféře, hanebně spravovaného černošského státu s nejnižší životní úrovní.

Z Kuby to je do USA pouhých 80 mil. čili blíže než z Prahy do Českých Budějovic. Situace v Pacifiku je podstatně jiná, tam se musí počítat s tisícikilometrovými vzdálenostmi a tedy i s mnohonásobně větší pravděpodobností, že se uprchlické plavidlo k cíli nedoplaví. Proto tzv. *boat people*, chudáci snažící se uniknout z vietnamského socialistického ráje, mířili raději opačným směrem do bližšího malajského sousedství.

V režii mafie

V posledních dvou letech došlo však ke kvalitativním změnám: 1. Plavba směřuje většinou nikoliv již k Bangkoku, ale ke Kalifornii; 2. Místo z Vietnamu odjíždí se z Číny; 3. Běženci nebývají již političti, ale ekonomičti; 4. Všechno teď má v režii mafie, krutá a výtečně organizovaná.

První zprávy o tomto trendu přicházely z Havajských ostrovů - jak ta která podivná loď propašovala desítky, stovky zájemců o život v Meikuo, zemi zaslíbené.

Následovala závrať z úspěchu a pašerácká plavidla se pouštěla dál a dál, až k pacifickým břehům Ameriky. Za prvních pár měsíců roku 1993 pobřežní služba (*Coast Guard*) pochytila 2700 ilegálních přistěhovalců s příznáním, že to je jen maličké procento, protože absolutní většina do země nepozorována proniká.

O těch, kteří neprošli, se pak dozvídáme zpravidla totožné podrobnosti. Starožitný rezavý koráb se dokolíbá, zastaví v mezinárodních vodách, odkud si zásilku napěchovaných lidí rozeberou menší čluny, rychle pak spěchající ke břehu. Pochytáno už jich bylo několik tuctů. Například člun Angel, necelých 30 metrů, dorazil do maličkého přístavu Moss Landing, 90 mil na Jih od San Francisca. Pár hodin poté následoval dvacetimetrový člun Pelican. Velká loď s totožným nákladem byla ke spatření 200 mil od zálivu Monterey. Jiná taková loď jménem Pai Sheng se v květnu 1993 odvážila přímo do amerických teritoriálních vod a v blízkosti proslulé Golden Gate Bridge v San Franciscu vysadila 200 Číňanů. Každý kapitán si něco takového ovšem netroufne a zamíří pro

jistotu víc k jihu, k mexickému pobřeží, tam se zbaví pasažérů a ti ať pak pochodují po souši kýženým směrem.

V červnu se na první stránky novin dostal osud lodi jménem Golden Venture (*Venture* = „odvážný podnik, spekulace, riziko, sázka“). Loď původně v Panamě registrovaná pod jménem Tong Sern v lednu 1993 v čínské provincii Fukien (Fujian) vyzvedla 90 pasažérů a vydala se jihozápadním směrem, tedy kolem světa, a při té příležitosti změnila registraci, vztyčila vlajku Hondurasu a firmu si přemalovala na ono „Zlaté riziko“. V Thajsku přibrala dalších 95 pasažérů nadšeně skandujících „Amerika, Amerika!“ Přeplula Indický oceán, koncem března dorazila do přístavu Mombassa v Keni, kde naložila dalších 200 čínských cestujících! Následovala dvouměsíční plavba kolem jižního cípu Afriky, Mysu Dobré naděje, a pak přes Atlantik, kde mělo dojít k setkání s jinými plavidly, která by si pasažéry rozebrala a bezpečně dovezla ke kýženému břehu. Leč rendezvous se nepovedlo, cesta už trvala dlouhých 120 dní a došlo ke vzpouře. Nevyvolali ji chudáci napěchovaní v podpalubí (krmení jednou denně poloshnilou rýží, s jedním záchodem k dispozici pro všechny), ale chlapík Kin Sin Lee, reprezentant mafie, který na dovážku dohlížel. Uvěznil kapitána, převzal kormidelnickou funkci a podařilo se mu ztroskotat v písku u pláže, kam podzemní dráhou dojíždějí mnozí Newyorčané. Čímž bylo o náležitou publicitu postaráno.

Kariéra pro výrostky bez šancí

Etnické enklávy se zpravidla bez svých zločineckých gangů neobejdou. V čínských čtvrtích gangy se jmenují jako Zelení draci (*Green Dragons*) či Bílí tygři (*White Tigers*) bojují o kontrolu teritoria. Před nástroji bodnými dávají přednost zbraním střílným,

pokud možno automatickým Uzi. Není již obchodu, který by těmto vyděračům nemusel platit „za ochranu“ (*protection money*). Pro výrostky ještě nedospělé je to velmi slibná kariéra. Jejich znalost angličtiny je vesměs pramalá, jakož i jejich existenční vyhlídka. Vzrušení, snadno vydělané peníze a pocit důležitosti jim tedy velmi konvenuje. V restauraci, do níž by si jinak netroufli vejít, poručí co hrdlo ráčí a místo zaplacení na účet napíší jméno svého gangu. Na stole ale nechají zpropitné, taková je praxe.

Obchod s lidmi vynáší

K lupičství, vyděračství, lichvářství, prostituci a hazardním hrám nutno přičíst rozmáhající se obchod s drogami (v Brooklynu se policie na jednom místě zmocnila výtěku za heroin: 8,6 miliónů dolarů v hotovosti) a teď už i obchod s lidmi. V této branži si nejčileji počíná organizace Fuk Ching. Verbuje zájemce do zaslíbené země v jihočínské fukienské provincii. Zaručí dopravu, popřípadě i falešné papíry, jakož i falešnou verzi konkrétního osudu v případě zatčení. Za tento servis účtují kolem 30 tisíc USD.

Vzhledem k tomu, že většinu zákazníků tvoří lidé prostí, zemědělstí, bez ponětí, co je ve světě čeká, jak si mohou takovou hromadu peněz opatřit? Tu si průměrný Číňan těžko vydělá za deset let. Přepravci dřív vyžadovali platbu až 80 procent před započítáním 17 tisíc mil dlouhé cesty. Poněvadž jde ale o značně výnosný byznys (30 000 USD krát 300 zákazníků, to už jsou velikánské peníze), konkurence nutí podnikatele snížit zálohu na pouhých 1500 USD. Ta se sežene prodejem veškerých světských statků a půjčkou od mnoha příbuzných. Má-li někdo ochotné příbuzné v Americe, tím líp.

Dluhy - nová forma otroctví

Většina cestujících přijede ale s dluhem, ježto splácení se stalo další přidruženou výrobou zločineckých organizací, a to je de facto otroctví. Chudáku dlužníkovi sumu pořádně zúročí a z bídného platu myče nádobí ji těžko vůbec kdy splatí. V New Yorku se stanou obětí krutého vykořisťování. Pracují zejména v restauracích 10 až 14 hodin denně, 7 dní v týdnu, dostávají 2 dolary na hodinu čili míň než polovinu zákonné minimální mzdy. Stali se majetkem pašerácké organizace, žijí v mizerných kobkách, deset osob na pár metrech. Pro váhavého plátce není úniku - hrozí mu mučení, popřípadě zabití. Existují-li v Americe příbuzní, dostanou zprávu, že buď zaplatí výkupné nebo se z dlužníka stane mrtvola. Policie se zřídka kdy o takových případech dozví. V cestě stojí zeď vybudovaná jednak staletými nedůvěry k jakémukoli státní moci

a jednak strachem ze sadistického potrestání všech, kteří by s policií spolupracovali.

Osmnáctiletý Mr. Chi

Hlavou nejvýkonnějšího pašeráckého gangu Fuk Ching je osmdvacetiletý podnikavec Go Liang Chi. Jeho případ pěkně ilustruje situaci, v níž se nachází Immigration and Naturalization Service (INS): *helplessness - bezmoc*. Tento Mr. Chi, který se do USA dostal ilegálně v osmdesátých letech, byl v roce 1986 odsouzen za vydírání čínských obchodníků. Odseděl si dva a půl roku a v roce 1988 byl deportován do rodné Číny. Dlouho tam ale nepobyl, neboť již začátkem roku 1989 z Mexika ilegálně přešel do Texasu. Sice ho lapili, ale falešné papíry mu dopomohly k propuštění do 24 hodin. Dorazil do New Yorku, kde došlo k novému zatčení v souvislosti s jeho dalšími nepravostmi. Hrozila další deportace, měla se uskutečnit v roce 1991, ale neuskutečnila, neboť dotčným na poslední chvíli vyslovil magickou frázi - „politický azyl“. A takto se vyjadřují skoro všichni tito nevítaní přichozí. *Political asylum* - jediná dvě anglická slova, co znají, a to stačí. Výsledkem je pak ona *bezmoc* amerických úřadů.

Právo a realita

Mezinárodní konvence zaručují každému svou rodnou zemi beztretně opustit a zase se do ní vrátit. Naše země má povinnost nás pustit ven, ale žádná země nemá absolutní povinnost nás pustit dovnitř. Dveře se tedy otevírají či aspoň pootevírají pro ty, kteří prchají před útokem politickým, náboženským, rasovým.

Ovšem naprostá většina osob na pohybu odněkud někam je motivována ekonomicky a nelze se divit. Doma v Africe se za plno dřiny budu mít daleko hůř než jako údajný politický uprchlík třeba v Holandsku, kde

budu žít z veřejné podpory. Tamilové ze Sri Lanky, místo aby se přebrodili pár kilometrů ke svým soukmenovcům v indickém státě Tamil Nadu - a tam dál pokračovali ve své dosavadní životní mizerii - raději přecestují oceány do Kanady, země s jiným klimatem, řečí, jiným vším.

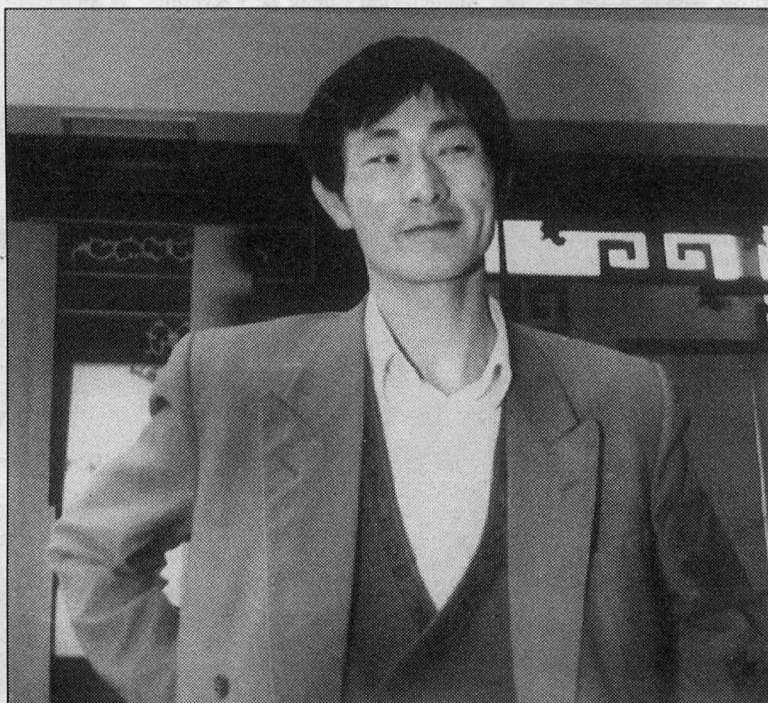
A ještě víc se jich hrne do Spojených států. Když se jim podaří opatřit si letenku, na palubě své dokumenty roztrhají a spláchnou, z letadla vyjdou a požádají o azyl - tady mě máte. V roce 1992 na Kennedyho letišti v New Yorku se takto vyjádřilo 15 tisíc osob z všemožných končin světa. Přímou na místě tam má INS útulek se 100 lůžky, takže je pořád dokonale přeplněn. Jediné řešení, které pak zbývá, je tyto problematické azylanty propustit s poučením, aby se šli přihlásit úřadům. Více než 90 procent to ovšem neudělá.

Řízení deportační je neméně bezzubá šarváda. Z 3440 Číňanů, kteří v roce 1992 požádali o azyl, bylo deportováno jen 89, a to pro zločiny spáchané ve Spojených státech. „Celkem 62 tisíc osob podléhá deportaci v mém distriktu,“ říká William Slattery, přední úředník INS v New Yorku, „ale deportace se mi podaří jen v 750 případech. Tímto tempem mi to bude trvat 80 let.“

Racionálnímu řešení nepřispívají ani činy americké justice. Příklad: imigrační předpisy diskvalifikují žadatele trpící neduhy jako je tuberkulóza, epilepsie, dýmějový mor. Na americkou bázi Guantanámo na Kubě dorazily velké hordy zubožených, vesměs negramotných Haitanů, z nichž 158 bylo nositeli viru HIV. Úřady je zcela právem do USA nepustily. Leč 8. června 1993 soudce Sterling Johnson v Brooklynu nařídil jejich vpuštění do země.

Paradoxy našeho světa

Na závěr jednu osobní zkušenost: Po masakru v červnu 1989 Bushova vláda iniciovala značnou velkorysost vůči čínským zájemcům o život v USA. Disidenty dokonce pomáhala pašovat ven. Můj legálně se dostavil student z Pekingů, když už mu mělo vypršet návštěvní vízum, si na mou radu vypomohl jedním protestním plakátem, který podržel při příležitosti návštěvy jakéhosi potentáta z velvyslanectví a tak dokázal své disidentství. Nárok na azyl byl bez problémů. Později už stačilo jen tvrzení, že je tím, který by chtěl zplodit víc než jedno dítě, což se u nich doma nesmí. Je to paradox: Z Číny se hrnou ilegálové do hanebného nevolnického stavu, prchající ze země, která teď vyniká značným ekonomickým rozkvětem. Zpráva Mezinárodního měnového fondu hodnotí čínskou ekonomii jako nejúspěšnější ve světě...

Před 20 lety zemřel Jaroslav Stránský

Právě uplynulo (přesně 12. srpna) dvacet let, co v Londýně zemřel významný český politik, novinář a publicista, univerzitní profesor dr. Jaroslav Stránský. Bylo mu 89 let.

Narodil se 17. ledna 1884 v Brně v rodině zakladatele a předsedy moravské lidově pokrokové strany (jeho otec byl spojencem T. G. Masaryka). Doktorát práv získal r. 1907 na Karlově univerzitě v Praze. Stal se novinářem a profesorem trestního práva na Masarykově univerzitě v Brně.

Politicky působil už jako 34letý. Byl členem Revolučního národního shromáždění v Praze, které vyhlásilo v listopadu 1918 Československou republiku. Na formulování její ústavy z 29. února 1920 se mladý Stránský podílel.

V roce 1925 založil Stranu práce, jež později splýnula s Čs. stranou národně socialistickou, za kterou byl zvolen roku 1929 za uhersko-hradištskou župu. Současně byl publicisticky činný v Lidových novinách, založených jeho otcem, Adolfem Stránským. Psal úvahy, které se tehdy vyznačovaly hledáním mravních principů v politickém a veřejném životě.

V březnu 1939, po příchodu nacistů do českých zemí, zachránil život sobě i rodině útekem do Anglie. Tam se stal členem Státní rady a ministrem spravedlnosti v československé londýnské exilové vládě. Pravidelně hovořil do mikrofonu BBC ve vysílání do Československa. Jeho rozhlasové promluvy - v Československu v těžkých do-

FOTO ARCHIV

bách s vděčností poslouchané - vyšly po válce v knize „Hovory k domovu“.

Po návratu do vlasti byl v roce 1945 jmenován náměstkem ministerského předsedy Zdeňka Fierlingera. Avšak už tehdy byl rozhlas ponejvíce ovládán komunisty a jeho „Lidové noviny“ se do Stránského rukou vrátit nesměly.

A tak ministr Jaroslav Stránský putoval po republice od jednoho města k druhému a na veřejných projevech, často velmi bouřlivých, varoval veřejnost před novým nebezpečím.

Po komunistickém převratu v únoru 1948 odešel se svou rodinou znovu do exilu. Opět se chopil pera a mikrofonu, nejdříve v britské BBC a od roku 1951 v rozhlasové stanici Svobodná Evropa, kde měl pravidelně každý týden projevy pod jménem Jan Zedník, což bylo rodné jméno jeho ženy. Ve Stránského filozofických komentářích se vždy odrážela hluboká víra v Boží prozřetelnost.

V Londýně pracoval v Kuratoriu dr. Edvarda Beneše, které mj. vydalo sbírku „Doklady a rozpravy“ s několika Stránského úvahami. Zabýval se v nich

mj. slovenskou otázkou v Československu, odsunem Němců z Československa, otázkou česko-německou...

Dr. Jaroslav Stránský přispěl i do publikace: „Sedmdesáté výročí narození dr. Edvarda Beneše“, vydané v Londýně v roce 1954, úvahou o politické filozofii druhého československého prezidenta.

Miloslavu Kohákovi k narozeninám

Jméno dr. Miloslava Koháka, který se v městečku Hanson nedaleko od Bostonu dožil 12. září devadesátí let, je dobře známo v politických a kulturních kruzích nejenom v Čechách, ale i v zahraničí. Kromě jiného to byl on, kdo s Ferdinandem Peroutkou zakládal rozhlasovou stanici Svobodná Evropa.

Je rodákem z Horní Sytové u Semil ve východních Čechách. Působil od počátku republiky jako publicista v Přítomnosti i v Lidových novinách, později - jako komorní stenograf v Národním shromáždění - poznal zblízka mnoho významných osobností té doby. Zakotvil v měsíčníku Nová doba, který už před první světovou válkou založil T. G. Masaryk a redigoval prof. Macek. Dr. Kohák byl jedním z hlavních Mackových spolupracovníků.

Dalším působištěm Miloslava Koháka byla YMCA. Znal dobře anglický jazyk a díky stykům s vlivnými Američany se mohl později vypravit do USA.

Záhy po 15. březnu 1939 se Kohák zapojil do protinacistického odboje, podobně ja-

ko dr. Vladimír Krajina. Václav Černý v knize Pláč koruny české vylíčil Kohákovu činnost takto: „Byl to sám Miloslav Kohák, tajemník ústředního vedení ÚVOD, který po Pešlovi vykonal nejvíce pro domácí odboj. Byl tento prostý, věcný, odvážný, přímo jasně mystic člověk nejlepší organizační 'spiritus movens', kterého ve svém průběhu 'Ústřední vedení národního odboje domov' mělo. Za střídmostí skromností jeho vnějších projevů byla cítit citová vroucnost a opravdový entusiasmus vůbec.“

Za odbojovou činnost byl M. Kohák pronásledován fašisty, prožil Pečkárnu, Pankrác i Mauthausen.

V roce 1945 se vrátil k původnímu povolání: stal se ředitelem stenografické kanceláře parlamentu. Zanedlouho jej jeho strana národně socialistická vyslala řídit politickou část listu Svobodné slovo a dalších tiskovin vydávaných Melantrichem.

Brzy po komunistickém puči v únoru 1948 unikl perzekuci úspěšným přechodem hranic. Díky působení v YMCE, v níž se staral o pomocné akce ve prospěch našich

utečenců, kteří pobývali v německých a ruských uprchlických táborech, se v exilu velmi rychle uplatnil. Jednak stál v roce 1950 u kolébky Svobodné Evropy v New Yorku, jednak působil v letech 1952-55 v Mnichově jako ředitel československého oddělení a poté ve vedoucí funkci mnichovské centrály až do odchodu do důchodu v roce 1973.

Kohákovi vychovali syna Erazima, profesora filozofie na Bostonské univerzitě a dobrého spisovatele. V angličtině mu vyšly knihy The Victors and Vanquished (1973) a Idea and Experience (1978) a v češtině Národ v nás.

Požehnaného věku 90 let se dr. Miloslav Kohák dožil v dobré kondici. Jeho největší radostí byl 17. listopad 1989, návrat svobody a demokracie do vlasti, o což on sám dlouhá léta v exilu usiloval.

Svému bývalému šéfovi ve Svobodné Evropě přeji i za kolegy hodně zdraví a ještě tu stovku!

Stránku připravil
Jožka Pejscar

MALÁ PRAŽSKÁ

Jak čas neúprosně plyne, události se stávají historií rychleji, než si připouštíme. Některé jevy v tom překotném dění kolem nás ani nevnímáme, některé máme sklon přeceňovat. Neškodí, když si své pocity a svá pozorování někdy porovnáme s tím, jak naši českou, respektive slovenskou přítomnost vnímají ti, kteří do vlasti přijíždějí po dlouhé době a nebo jen občas. Krajané. Potkáváme je, povídáme si a leckdy leccos zachytíme:

Hrabě Kolowrat je optimista

Když se v Československu změnil režim a já se stal „osobou oprávněnou“, rozhodoval jsme se, jestli se vůbec mám vracet. Děti odcházely z domova, když jim bylo deset, dost těžce to tehdy prožívaly, a teď se mě ptaly, co vlastně čekám od země, kde jsem nezažil nikdy nic dobrého. Přesto jsem se rozhodl, že jsem tradici svého rodu, jednoho z nejstarších v Čechách, povinován ujmout se majetku, ať už je v jakémkoli stavu. Já ale věděl, co mne asi čeká. Žil jsem v „socialismu“ celých dvacet let a ne právě nejlehčích... A přece mne zaskočilo, když z pěti tisíc hektarů našich lesů zbyly na dvou tisících jen holiny, když jsem se nevyznal ve vlastním lese. Jenomže nemá smysl něco vyčítat, naříkat nad minulostí

Co bylo, bylo.

Horší to mají ti, kteří se k majetkům vrací po delším čase. Mnozí už neumějí česky, jsou odkázáni na zprostředkování právníků, věcem tady nerozumějí, nechápu je. Zkrátka ten předěl byl příliš dlouhý a příliš důkladný.

Sám jsem nevěřil, že by vývoj v Čechách mohl spět tak rychle kupředu. Báł jsem se, že lidé odchovaní bývalým režimem nebudou schopni změnit způsob myšlení, práce, života. A opak je pravdou. Ti mladší se velmi rychle adaptovali na nové podmínky, jsou schopní, vzdělaní, pracovití. Mám velmi dobrý pocit, jsem optimista. A dokonce i moje rodina se už rozhodla, že by do Čech přesídlila, jen kdybychom měli kde bydlet.

Hrabě Kryštof Jaroslav Krakowský Libštejnský Kolowrat (67) emigroval v roce 1968 do Rakouska po dvaceti letech života vězně, dělníka v továrně, lesního dělníka i pstruhaře. Nyní se znovu ujal svých majetků - např. půdy, lesů a rybníků v Orlických horách, zámku Rychnov nad Kněžnou a Černíkovice, kostela sv. Trojice v Rychnově nad Kněžnou...

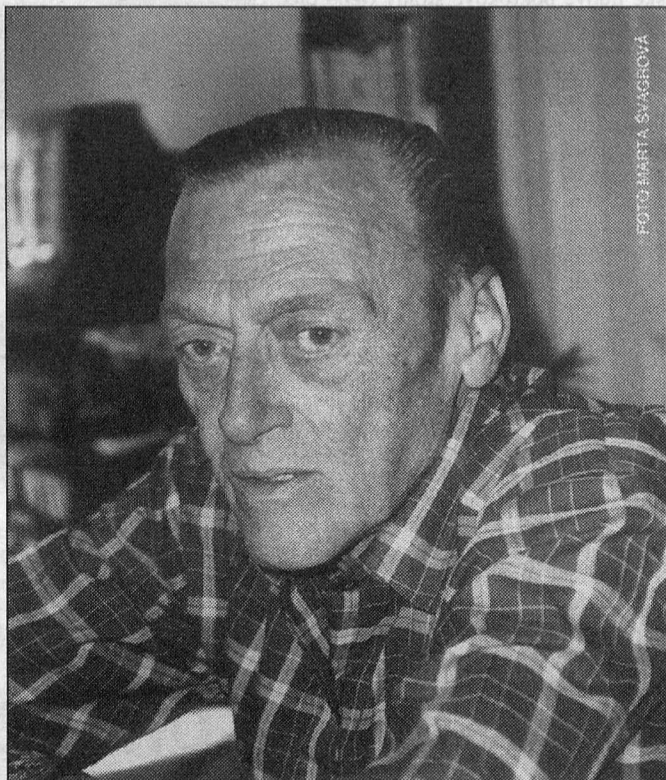

FOTO: MARTA ŠVABOVÁ

McIntoshovo přirovnání

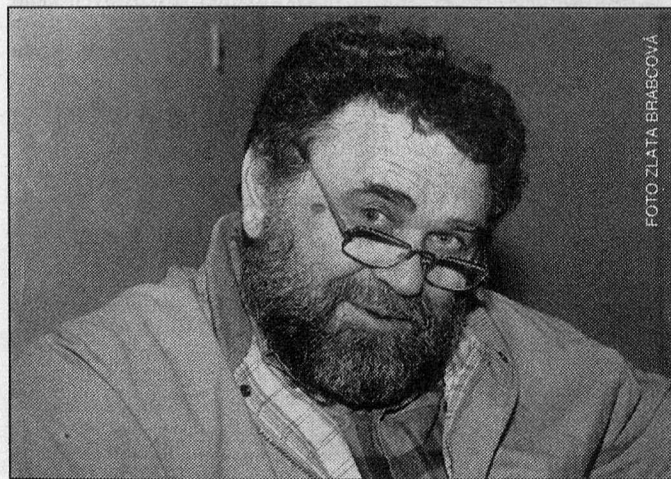

FOTO: ZLATA BRÁBČOVÁ

Slováci nemají příliš šťastné dějiny. Je tam mnoho slz a mnoho krve. Existuje historka, která to ilustruje víc než dobře: V 18. století v Horních Uhrách spolu vedly nesmiřitelný boj dvě bandy: labanci a kuruci. Jednou musel jistý sedlák přes hluboké lesy do města. A tu ho lapila banda divokých mužů. A prý „Si labanec a či kuruc?“ Sedlák zvolil to první; jenže oni to byli kuruci a příšerně ubožáka zbili. Když se byl trochu zotavil, plazil se dál. Ale brzy padl do zajetí jiné bandy. Tentokrát však byl chytrý a na otázku, kdože je, řekl: „Kuruc!“ Nu, byli to labanci a sedláka ztřískali, až z něho tenký lezly. Ale za tři dny byl přece znovu schopen dalšího pochodu. Než zanedlouho zase jakási banda a znovu: „Kto si? Labanec a či kuruc?“ Sedlák se rozplakal a řekl osudovou slovenskou větou: „Nepýtajte sa! Len bite!“ Na tento příběh jsem nemohl nemyslet, když Mečiar vyhrál volby.

Jethro Spencer McIntosh (61). Herec, malíř, spisovatel, původně člen Divadla Semafor. Na počátku 60. let emigroval. Žil nejprve v Německu, později v USA. Do vlasti se vrátil v loňském roce. Autor knihy „Z Holešova do Hollywoodu“.

ZASTAVENÍ S KRAJANY

Skeptická ex generace

Když uvažuji o svých dětech, cítím provinění naší generace, provinění oněch „chamtivých“ let osmdesátých. Dnešní mládí v Americe nefikají, že všechno americké je nejlepší. Vidíte jich spousty v Praze, to jsou ti mladí Američani s batohy na zádech, kteří courají Evropou. Pochopili, že je potřeba vyrazit do světa něčemu se přiučít. Americké děti tohle nikdy nedělaly.

Generace šedesátých a sedmdesátých let měly své hodnoty, svou hudbu, kostýmy, svůj boj proti válce. Jejich děti - říká se jim ex generace - mají s rodiči podobný vkus: Líbí se jim Beatles, móda čtyřicátých let a móda let šedesátých, jsou si vůbec blízcí ve vkusu s rodiči zamlada (a to lze pozorovat snad poprvé), ale v hlavách mají něco úplně jiného. Rodiče měli ve dvaceti úžasnou naději, že dokážou vytvořit lepší svět. A tyhle dnešní mládí jsou první generací, která na tom bude materiálně hůř než byli jejich otcové. My jsme svou chamtivostí 80. let toho spoustu zničili - oni budou po nás muset mnohé napravovat a budou trpět za naše hříchy. Jsou to skeptické děti a proto jezdí do světa, aby se alespoň sdružily.

Pokud jde vlast, která vlastně není mou rodnou zemí, těším se z její svobody. Mám radost, když v Čechách vidím nyní úplně jiné lidi na ulici. Ta proměna je ohromně patrná a byla velmi rychlá. Ale nemíním se sem vrátit. Nedávno jsem se znovu oženil s Američankou z Filadelfie, jsem šťastný a netoužím ani žít napůl tady a napůl tam. I když chápu krajany, kterým vyhovuje v každé zemi něco a kombinují pobyt tu i tam. Na Československo pohlížím asi jako na velmi tvrdou školu, která mi nicméně mnoho dala a jíž vděčím za spoustu svých dovedností. Je to pravda, byl bych nespravedlivý, kdybych si to neuvědomoval.

Pavel Fierlinger (58) se narodil v Japonsku, v dětství žil v USA, od roku 1947 v Československu. Ve třiceti emigroval a od té doby žije znovu v USA. Kreslíř, animátor, režisér. Nyní dokončuje kreslený film pro pořad nekomerční televize THE AMERICAN PLAYHOUSE, který se bude jmenovat Nakresleno z paměti (DRAWN FROM MEMORY). Práce na tomto filmu je pro Pavla Fierlingera terapií, jíž se léčí ze stresů dětství a mládí v exponované komunistické rodině (otec diplomat, strýc Zdeněk mj. velvyslanec v Moskvě).

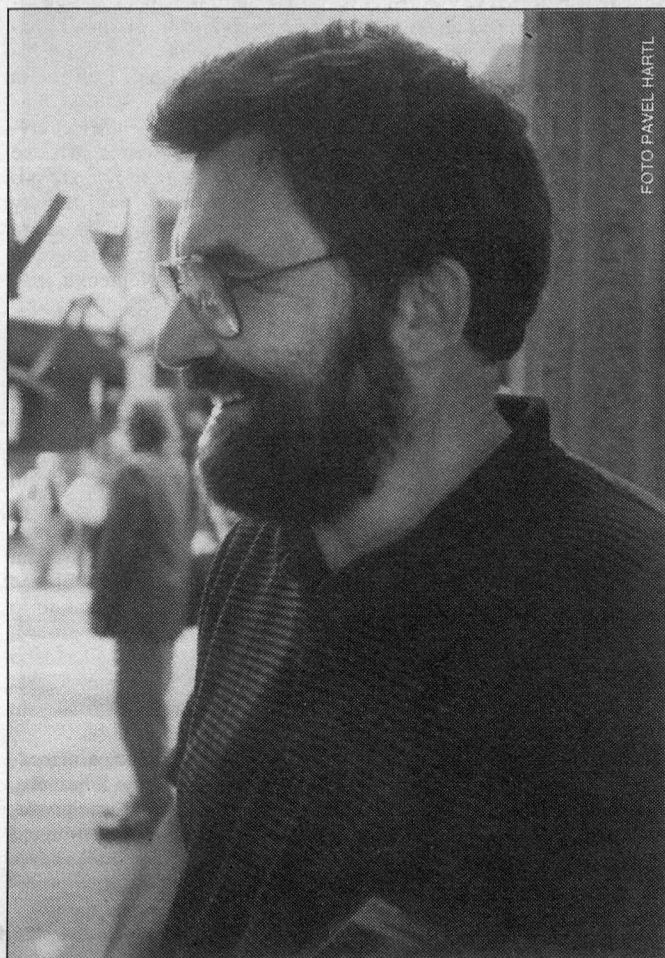

FOTO PAVEL HARTL

Obrázky z filmu **DRAWN FROM MEMORY** naznačují atmosféru života na okraji rodiny Fierlingerů. Pavel, ač byl od tří let vychováván u cizích lidí, ač se celým svým životem od příbuzných distancoval, nese v sobě po všechna léta základní trauma. Nyní se alespoň kreslenými vzpomínkami pokouší uzavřít svůj účet s otcem. Z paměti se vynořují detaily, o nichž ani netušil, že zná...

S humorem je to jako s penězi

Když jsem před pětadvaceti lety odjížděl z Čech, neuměl jsem ani slovo německy. Ano, mohl jsem si koupit chleba nebo se zeptat, kolik je hodin, ale to bylo všechno. Jenomže, já přišel do Čech v osmácti a taky jsem neuměl česky. Ale byl jsem drzý, mluvil jsem. Dobře, špatně, stávaly se mi legrační trapasy, rýmě jsem říkal kapavka, ale jedině tak, že si člověk v nejhorším vymyslí chybějící slovo, může se naučit řeč. Mojí mateřštinou je polština, v Rusku jsem se naučil rusky, v Praze česky, v Hamburku německy, to je životní nutnost. I když znám lidi, kteří po třech letech zapomněli mateřský jazyk a nenaučili se ten nový. Když je někdo švec nebo zubař, může v nejhorším vystačit s dvěma sty slovy. Publicista a literát ovšem ne.

Odjížděl jsem 23. srpna 1968. Vezl jsem si kufr, v něm třicet čtyřicet textů, které mi lidi přeložili do němčiny (chtěl jsem je původně tisknout v NDR, ale tam to nešlo). Já si myslel, že to byly texty pro socialismus, ale ony záhy všechny vyšly v Německu - protože byly aktuální i tam. V tom je asi odpověď na otázku, nakolik je satira přenosná. Pokud neděláte zrovna satiru komunální, ale dostanete se trochu do hloubky člověčí, najdete stejné jevy v Německu jako v Čechách.

Druhé obvyklé nedorozumění: v jakém smyslu má být satira politická. V Německu o mně psali někteří kritikové, že jsem nepolitický. To je ovšem základní nepravda. Jde jen o to, jak vnímáte politiku. Většinou si lidé - v Čechách i v Německu - myslí, že politika je, když napadnu jednoho politika a jiného vychválím, nebo když karikuji nějakou politickou stranu. Ale to je jen povrch politiky, který mne nezajímá. Chci dělat literární satiru, která neslouží jen denní potřebě.

V jednom televizním pořadu mi můj protihráč v diskusi říkal „vy nejste satirik, protože kdybyste jím byl, napsal byste něco, nad čím by kancléře Kohla trefil šlak“. A já mu odpověděl, že chci, aby se mé věci četly ještě za třicet let a kdopak potom bude vědět, kdo to byl Kohl. Pro mě politika není žádná věda, je to umění, proces, v němž jde o uspořádání veřejného života a tedy se dotýká každého člověka. A v tomto smyslu je všechno politické - vztah muže a ženy, intelektuál i analfabet, to všechno je politika a v tom smyslu jsou všechny moje texty politické.

Ptávají se mne často, jaký je rozdíl v humoru českém a německém. Humor nemá národnost. Existují jistě různé postoje k humoru. O Němcích ze severu se například říká, že nemají smysl pro humor. Já mám jiné zkušenosti. Mám za sebou přes devět set vystoupení veřejného čtení svých textů a v severním Německu jsem měl vždycky výborné obecenstvo. Samozřejmě, že i na aforismu *Na co potřebují Švýcaři humor? Žijí si beztak dobře...* něco je, protože etnika, která mají těžší život, potřebují humor víc, je to jejich zbraň k přežití. Ale já kupříkladu v Německu píšu přesně to, co jsem psal v Československu a nikdy se nestalo, že by tomu nerozuměli. Pravda je, že někdo vtip otáčí sem a tam a nepochopí. Se smyslem pro humor je to jako s penězi, někdo je má, někdo ne. Jde ale o vnitřní ustrojení člověka, ne o národnost.

FOTO ONDŘEJ NĚMEC

Gabriel Laub (65) se narodil nedaleko Krakova, v roce 1939 musela rodina před Němci uprchnout z Polska. Do roku 1946 žil v Sovětském svazu, potom maturoval v polsku a v Praze začal studovat novinářství. Působil jako publicista, překladatel, tlumočnick, filmový kritik. Od roku 1968 žije v Hamburku a bývá označován za předního německého satirika.

Pěstujme si svou hrdost!

FOTO JAN MIHALÍČEK

Leckdo se obdivuje všemu americkému. Brala bych to s rezervou. Je toho hodně, čemu se můžeme od Američanů přiučit, ale určitě méně, než se všeobecně myslí. Pokud se k nám dostanou třeba mí kolegové z Ameriky, říkají studentům v Čechách „neimitujte bezhlavě Spojené státy, inspirujte se, ale promyšleně!“. Opravdu, i já si myslím, že není kupříkladu nutné přehánět úctu k americké výkonnosti, k americkému egocentrismu, k tomu, že banky jsou tam chrámy. V Čechách mi vadí přílišná skromnost lidí, která zdaleka není opodstatněná. Měli bychom si pěstovat svou hrdost a učit se znát svou cenu. U Američanů bych se učila vlídnosti, bezelstnosti, přejícnosti a hlavně optimismu. A také občanské angažovanosti, protože ačkoliv málo Američanů chodí k volbám, velmi mnoho se jich účastní veřejného života přímo. Občan dává najevo svůj názor a snaží se ovlivňovat svého senátora či poslance. Tato demokracie je aktivní a prospěšná.

Prof. Carmen Mayerová emigrovala z Československa v roce 1949. Působila na universitách v Itálii, Rakousku, v USA. Posledních 15 let přednáší na Temple University ve Filadelfii v oboru komparativní politologie, mezinárodních vztahů, amerického politického systému aj. Nyní svůj čas dělí mezi americké a české studenty, neboť již tři roky hostuje na Universitě Karlově v Praze.

Pásmo připravila Marta Švagrová, Praha

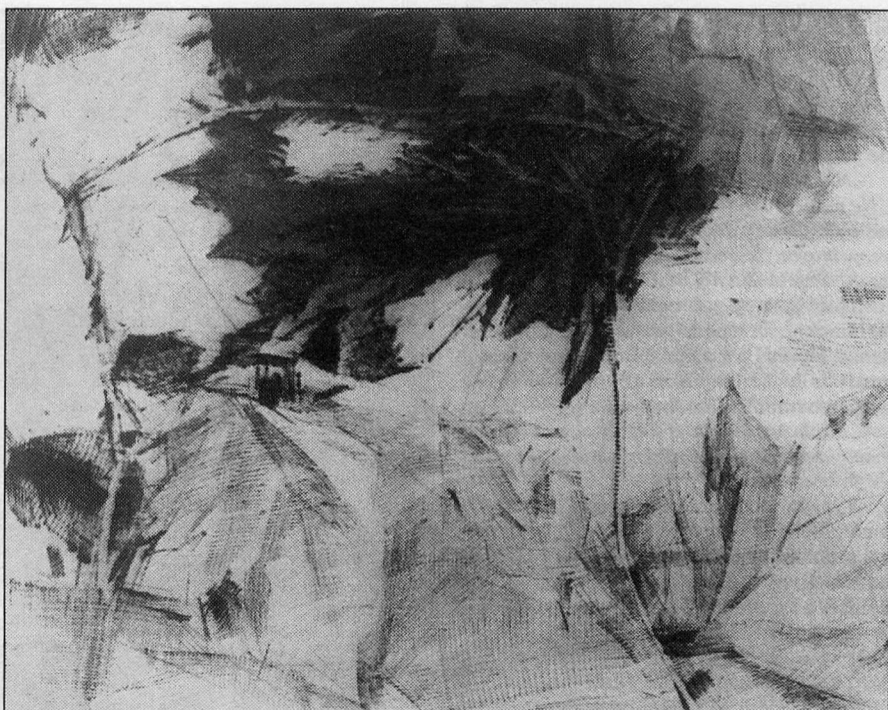
vím, že se soubor grafik bude prodávat za stejné peníze v Benešově jako v Mnichově, Praze, Bostonu, Torontě, Brně či Kotěhulkách. Víím, že neušiji boudu ani na mne, ani na kupujícího, i to, že pro propagaci portfolia také něco udělají.

Vysoká, štíhlá a kaštanová ing. Irena Mairová, Managing Director PRAGERU se usmívá.

„Už jsme také něco udělali. Portfolio v Profit klubu na Betlémském náměstí otvíral předseda představenstva a generální ředitel Komerční banky dr. Richard Salzman. Je báječné, že i mezi českými bankéři jsou kultivovaní milovníci umění s obrovským smyslem pro humor. „Funny Money“ jsou k vidění v Profit klubu až do posledního týdne v listopadu, pak je na tři týdny před vánočními vystavíme v Rottary klubu a Business klubu. Celou dobu bude samozřejmě k vidění i u nás, ve Slezské číslu 7. Vytiskli jsme barevné „buklety“ s reprodukcemi všech osmi listů, teď zrovna je rozesíláme. Myslím, že nám „Funny Money“ dlouho nepobudou. Je o ně veliký zájem. Není divu, jde o zcela mimořádné dílo, navíc bezprostředně navazující na emisi nových českých bankovek od téhož autora. Osobně jsem Místru Kulhánkovi udělila titul národního umělce nové Republiky České a říkám mu, když není přítomen, podle autora prvních československých bankovek, Oldřich Alfons.“

Co je ten váš PRAGER, ptám se ing. Mairové. Galerie? Agentura? Čím vším se zabýváte? A kolik vás je na to?

„Není nás mnoho. Čtyři společníci, z toho jen dva v PRAGERU pracujeme. Asistentka, účetní a na smlouvu najímáme odborníky či pomocníky kdykoli je potřeba. Co jsme? Nedá se říci ani galerie, ani agentura, i když obojí vlastně také. Zabýváme se obchodem s výtvarným uměním, většinou vytvořeným v posledních dvou stoletích. V tomto čísle najdete fotografie, bohužel jenom černobíle, práce Oldřicha Kulhánka, Maxe Švabinského, Adrieny Šimotové, prof. Čepeláka, jako

ukázku toho, co prodáváme, zabýváme se i plastikami, koupíte u nás i vitráž tři metry na dva. Kromě toho fungujeme i jako konzultační firma - třeba pro Komerční banku, spolupracujeme s Českou spořitelnou, zdobíme stěny kanceláří či jakýkoliv interiéru, jakmile se domluvíme se zákazníkem, dodáme obrazy i grafiky zarámované a také mu je pověsíme na zeď. To ovšem zdaleka není všechno. Budeme fungovat i jako aukční dům. Začali jsme přijímat obrazy a drobné předměty do komise pro první aukci, kterou plánujeme na prosinec. Aukce budou pravidelné a chceme je dobře připravovat. Chceme, aby si lidé zvykli nakupovat na aukcích, protože je považujeme za nejkorektnější způsob prodeje výtvarného umění, alespoň v případě umělců,

kteří již nežijí. Při aukcích nelze smlouvat, při aukcích nelze podvádět, jako se v Čechách dělo op desetiletí, kdy aukce byly sprostým slovem. Pak přišla doba „dražeb“ tzv. státního majetku a zase se podvádělo. Chtěli bychom z našich aukcí udělat společenskou událost, korektní obchod, z něhož budou mít radost jak prodávající, tak ti, kteří kupují, samozřejmě i my. Přijďte se podívat v prosinci.“

Kde se bude dražit, chci vědět.

„V Praze se zatím draží buď v hotelích nebo kulturních domech. Protože máme kancelář, Galerii v šestém patře i sklady tady ve Slezské číslu 7, chceme tu i dražit. Až budete odcházet, podívejte se v přizemí do přednáškového sálu. Je nádherný, jsou v něm původ-

Ladislav Čepelák: Listy; mezzotinta (nahore), Oldřich Kulhánek: Rubl; litografie (dole)

ní Gočárový lavice, má kapacitu asi 150 lidí a je tam všechno, co je k dražbě třeba.“

Určitě na aukci přijdu. Ty, které jsem dosud v Praze viděl, se aukcím příliš nepodobaly, věřím, že ta, kterou chystá PRAGER, bude jiná. Společenský oděv?

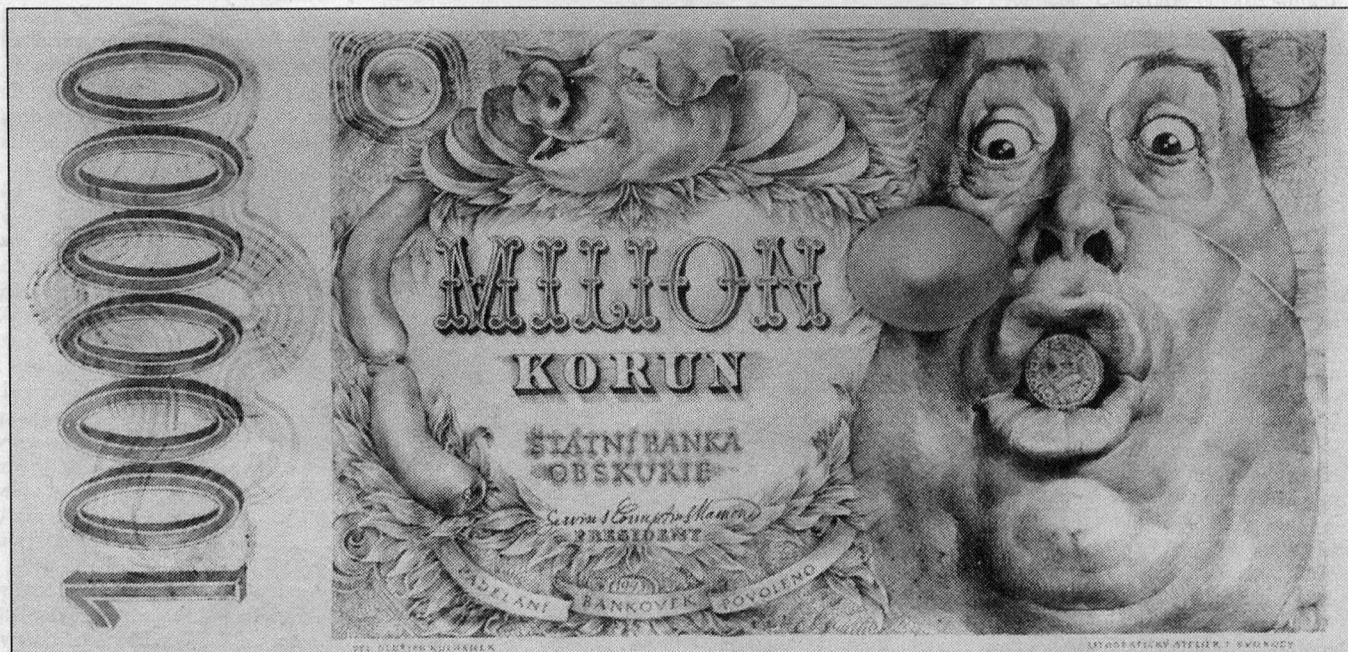
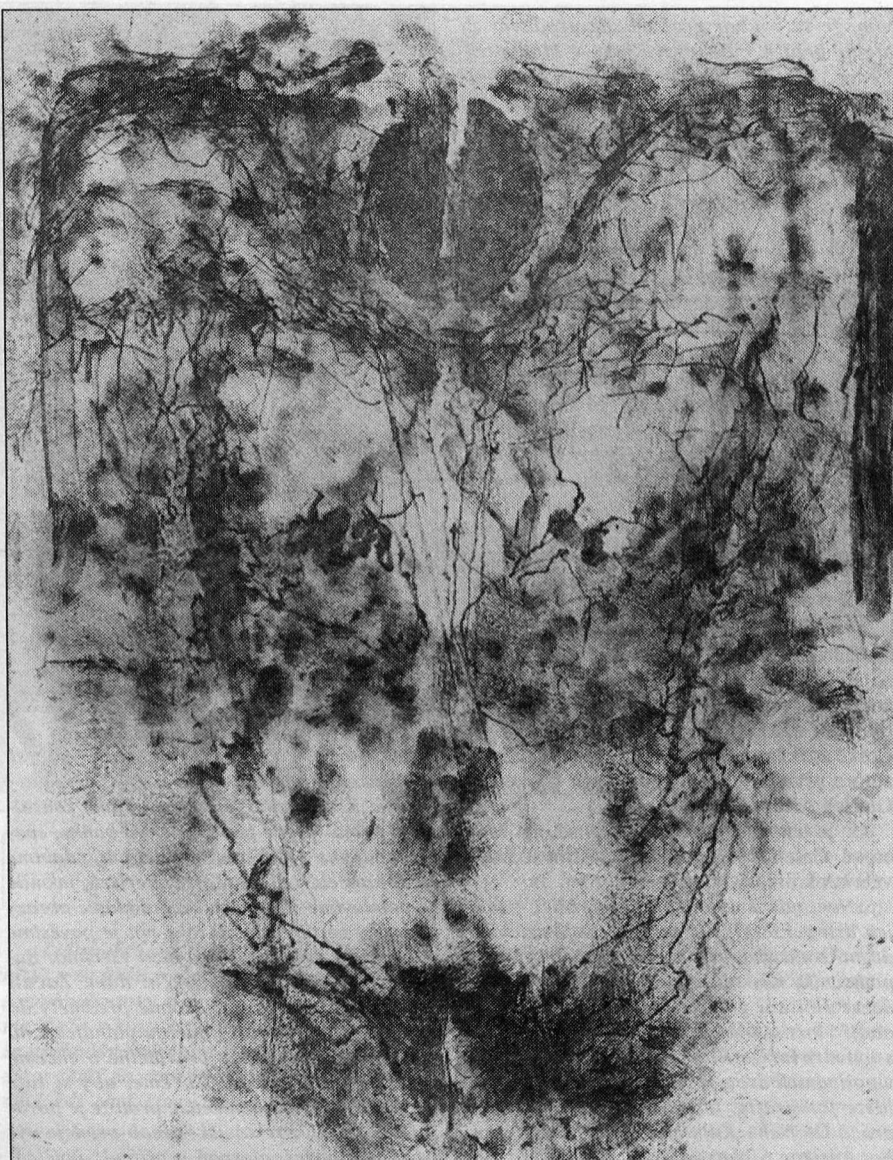
„Ne nutně,“ usmála se paní Maierová. „Ne nutně, i když... Máme rádi slušně oblečené lidi. Člověk se cítí lépe. Ovšem je třeba respektovat, že se někdo cítí nejlépe v jeansch. Nedělá to z něj neslušného člověka.“

Skoro jsem se začervenal. Měl jsem na sobě mnohokrát seprané jeansy a utahanou zelenou bundu. Na aukci se obléknu. Uvědomuji si, že i Oldřich Kulhánek je v „pracovním“. Mrká na mne.

„Půjdu taky. Rád si kupuji obrázky, které namalovali jiní. Samozřejmě, pokud se mi líbí.“

Vypadá spokojeně, ale ne odpočatě - Oldřich Alfons. Po pravdě řečeno, vyhlíží uštvaně a trochu smutně. Jakoby něco uzavíral. Je to tak. Končí celá etapa jeho života, jeho díla. Řekl, že „Funny Money“ jsou posledními bankovkami i „bankovkami“, jeho života. Co dál?

„Nevím. Mám o tom zatím tak mlhavé představy, že o nich nemůžu mluvit. Nejdřív udělám to, co musím. Připravím pár výstav v Čechách, výstavu v Belgii, Holandsku a ve Státech. Pak se ztratím. Uteču. Obvykle, uteču před telefony, novináři, před kamarády, uteču někam, kde mě nikdo nezná, vezmu si knihy, které jsem nestačil přečíst, vezmu si CD přehrávač, budu poslouchat muziku, kterou mám rád, předmozartovskou hudbu, Janáčka, Dvořáka a pojedu tam sám. Sám s tužkami a papírem. Budu si číst, poslouchat muziku, budu si kreslit. Kam pojedu? Nevím. Poctivě, nevím. Pokud bych věděl, neřekl bych. Ale nevím. Asi to dopadne tak, že pojedu jen tak obecně někam a zastavím velmi konkrétně někde, kde se mi bude líbit. Nebude to město. Až se vrátím, budu vědět, co dál.“

Adriena Šimotová: Záda; lept (nahore) Oldřich Kulhánek: Milión; litografie (dole)

Reprodukce Vladimír Svoboda

Jak Praha přicházela o památky (konec třetího pražského hradu)

Praha má ve světě zvuk díky svým nádherným památkám. Právním. Čestná místa v tom úctyhodném množství nejrůznějších architektonických skvostů dozajista zaujmají naše dvě neznámější stavby - Pražský hrad a Vyšehrad. K nim se upíná téměř veškerá historie města. Zdálo by se, že vzhledem k rozloze Prahy jsou dva hrady až až. Naštěstí s nimi předchozí generace nenaložily tak jako s Děvínem, v pořadí třetím hradem v Praze.

Z těch tří je rozhodně nejtauplnější. Z jeho historie známe pouze obrysy. Poprvé se o něm zmiňuje Kosmas (+ 1125) ve své kronice. Podle ní - ve shodě se současnými odborníky - vznikl nejdříve hrad Praha a teprve později Vyšehrad. Kosmova verze pověsti začíná smrtí kněžny Libuše a pokračuje vzrůstající smělostí žen. Když dívky nakonec vystavěly nad ústím Prokopského potoka do Vltavy svůj hrad Děvín, na druhém břehu podle hesla „toho bohda nebude“ vyrostl tábor mužů - Vyšehrad. Krvavé střety, v nichž ve finále padla i bojechtivá Vlasta, připsal dodatečně až další kronikář, „takřečený Dalimil“. Kosmas se spokojil se smířlivou hostinou na Děvíně. Ženy se vrátily zpět do rodin a život plynul dál. Hrad byl opuštěn a zapálen. Tolik pověst. Skutečnost je však katem fantazie.

Podle názoru odborníků zde v pozdní době kamenné stálo výšinné sídliště. Později tu bývalo slovanské hradiště. Dívčí válka se nejspíš odehrála pouze v Kosmově představitosti. Inspiroval ho snad starý název vrchu a také antické literární vzory, jejichž byl znalcem. Také Václav Hájek z Libočan (+ 1553) ve své kronice nechal dívky roku 738 stavět Děvín z kamene a vápna, hrad vysoký a pevný, chráněný vylámanými příkopy. Po sedmi letech dívčí války byl hrad prý dobyt, vypálen a rozbořen - „zdi ještě jeho některé dvě neb tři látruov (5 až 7 m - pozn. aut.) zvejší velmi tlusté a pevné na tento čas se ukazují“. Hájkovu kroniku však nemůžeme považovat za důvěryhodný historický pramen.

Tabulový vápencový vrch (335 m n. m.) je dlouhý asi dva kilometry a je, jak již bylo řečeno, celý z vápence. Na východě je ohraničen poměrně novou pražskou čtvrtí Radlice, zatímco ze západní strany je od ostatních skal oddělen příčnou stráží. Právě tam stál kdysi středověký hrad. Je to jediné vyvýšené místo na celé planině. Jeho okolí je zcela pusté a archeologický výzkum, který v něm v 70. letech provádělo Muzeum hl. m. Prahy, nepřinesl žádné výsledky.

Z výšiny je z celého pražského centra vidět pouze Vyšehrad. Je odtud dobře kontrolo-

MICHAL B. KUNRATICKÝ
Praha

vatelné povodí Vltavy, Prokopský potok a v dobách slovanského osídlení zde byl výhled na důležité spojovací cesty mezi hradišti, ať už v Řeporyjích, či u Butovic. To vedlo odborníky k domněnce, že tu mohlo stát menší strážní hradiště. Rovněž není vylouče-

Dívky stavějí hrad (ilustrace z Hájkovy kroniky)

no, že za dob Kosmových tu byly ještě patrné ruiny, které kronikář mohl považovat za onen dívčí hrad.

Ve 14. století získal Děvín spolu se zlíčovským zbožím nejvyšší písař Štěpán z Tetína. Ten byl pravděpodobně stavitelem hradu, pojmenovaného podle vrchu, na kterém stál. Roku 1338 se také objevuje na Štěpánově pečeti. Po písařově smrti vlastnili hrad jeho synové Štěpán a Ješek, ti jej však mezi lety 1361-76 prodali kartouzskému klášteru na Újezdě. Brzy poté hrad zpustl, neměl tedy příliš dlouhého trvání. Pozemek byl v roce 1421 zastaven Václavovi z Langsperka a v roce 1449 ho odkoupila Větší obec města pražského. V roce 1513 posloužily dokonce zříceniny jako terč cvičným střelbám z hmoždíře.

Václav Hájek prý o dvacet let později viděl zdi Děvína dosud velmi pevné. Považoval je za zbytky bájněho Kosmova hradu. Dřevority z jeho kroniky proto mohly být inspirovány tehdejšími troskami hradu. Ty jsou pod názvem Dívčí (Děvčí) hrady uváděny v různých smlouvách o Hlubočepský statek až do roku 1669. Ještě na počátku 19. století byla na Děvíně připomínána romantická zřícenina.

V roce 1846 se na výšinu vypravili Václav Vladivoj Tomek, Karel Havlíček Borovský a Pavel Josef Šafařík, aby místo blíže prozkoumali. Zachovala se o tom zpráva v Tomkových pamětech: „Na jihu na malé vršíně, na blízku které prýští živý pramen ke Zlíchovu, zříceniny a bašty patrně nasypané, též zdi

a sice kamenné, dílem cihelné, však již toliko zdi v základech, rovné se zemi.“

Nejvíce informací o Děvíně však shromáždil Augustin Sedláček, který soustředil a utřídil nejrůznější historické prameny a mimo jiné nalezl v pozůstalosti F. A. Hebera plánek z doby, kdy zbytky hradu byly ještě zřetelné. Označil hrad jako feudální sídlo z vrcholného středověku, což také potvrdil průzkum Muzea hl. m. Prahy i pozdější komplexní povrchový výzkum Archeologického ústavu ČSAV. Jak tedy vlastně vyhlížel hrad písaře Štěpána?

Jeho středem byl blok patrového obytného paláce zabírající severozápadní čtvrtinu hradiště na západě výšiny. Palác, který byl podle Hebera obdélný, svíral uprostřed nejspíš těsný dvořek. Obvodová hradba nebyla od navazující kamenité pláně směrem k Vltavě oddělena příkopem, což kupodivu souhlasí s dřevority v Hájkově kronice. Při prudším svahu k jihu byly do koutů hradby vloženy patrně hospodářské objekty obdélného tvaru. Snazší přístup od severu chránily (rovněž podle Hebera) na nárožích dvě bašty,

z nichž severozápadní byla dovnitř hradu otevřena. V čelní hradbě se pravděpodobně nacházela vstupní brána. Rozměrná kruhová jáma na plánu T. Durdíka byla buď zbytkem cisterny, nebo pozůstatkem lámání kamene. Hrad byl vystavěn z místního vápence a částečně z vysokých cihel. Krytinu tvořily prejzy s hřebenači.

Veškerý odborný výzkum je v případě Děvína stále takřka v plenkách. Totiž i ty zbytky, viditelné až do konce minulého století, roznesli Zličovští, mezi kterými panovala pověra, že kameny ze základů hradu utvoří dobrý základ nových staveb. Na druhé straně - vzhledem ke krátkému funkčnímu období Děvína - by nemělo být zas tak obtížné odhalit jeho historii.

Kráčime po jediné cestě, která vede při okraji svahu celým Děvínem. Ona vyvýšenina, na které se nalézal hrad Štěpána z Tetína, je vidět už z dálky. Zarostlá, jako všechno kolem. Ideální výletní místo s vyhlídkou do okolí Prahy. Na vršíně samé jsou ještě patrné zbytky zdi, hlavně té severní. Ale to je všechno. I z nich si však lze vytvořit alespoň hrubou představu o rozloze a tvaru bývalého hradu.

Věřím, že většina Pražanů ani netuší, který z kopců je Děvín. Natož pak, že na něm byl nějaký hrad. A když snad připustí, že tam tedy nějaké zbytky hradu jsou, budou je dozajista považovat za pozůstatky bájněho Děvína z dob dívčí války a sotva ho budou spojovat s něčím jiným. Tak dopadl TŘETÍ PRAŽSKÝ HRAD.

Mouřenec ožil zásluhou krajanů

FOTO ZÁPAD

Raně středověký kostelík sv. Mořice na šumavském kopci Mouřenci nad Annínem u Sušice po druhé světové válce dlouho pustl. Interiér byl rozkraden, stavba poškozena, náhrobky z přilehlého hřbitova i kosti z hřbitovní kostnice se stávaly žádanými trofejemi dětských táborníků... Poslední bohoslužba se tu konala v roce 1960.

K opravě kostela, který byl již v roce 1384 uváděn jako centrum farnosti, se sešlo devět německých rodáků z dnešní české části Šumavy a vytvořilo *Podpůrný spolek sv. Mořice (Förderkreis St. Maurenzen)*. V rámci Německého šumavského svazu v Mnichově shromažďovali peníze a organizovali opravné práce, takže v září letošního roku mohl českobudějovický biskup Antonín Liška kostel znovu vysvětit.

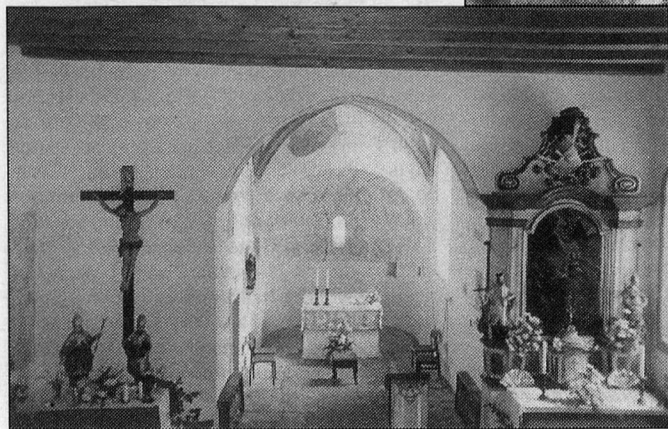
Spolu s kostelem se nového kabátu dostalo i sousední kostnici, změny potkaly také mouřenecký hřbitov. Poničené, ulámané, poloroz-

padlé náhrobky byly nahrazeny novými se starými jmény.

Během restaurátorských prací v interiéru kostela odhalili odborníci dosud neznámé středověké nástěnné malby, z nichž nejstarší sahají do doby před polovinou 14. století. Ve třech pásech jsou zobrazeny výjevy Posledního soudu, motiv u nás vzácného Psychostasis (sv. Michael váží duše, zatímco Panna Maria a ďábel „přidávají“ na obou stranách vah) a motiv legendy o setkání tří živých (zde králové) se třemi mrtvými (kostlivci). Navíc byla v apsidě objevena nástěnná malba s monumentální postavou ukřižovaného Krista a další symboly se dochovaly i jinde na zdech kostela.

Podobně jako v případě sv. Mořice pomohli již dříve němečtí krajané obnovit další sakrální stavby na Šumavě, například kapli v Bučině (Buchwald), hřbitov na Knížecích Pláních (Fürstenhutt) či kostel ve Zvonkové. (bm)

„Zde se má stoupat na kolenou“

Nadace na rekonstrukci
Svatohorských schodů
v Příbrami
Česká spořitelna
Příbram,
č. ú. 39357-218/0800

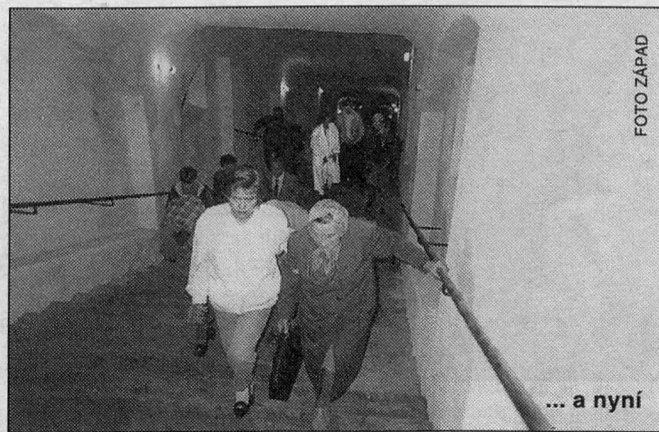
Od října slouží poutníkům opět kryté schody z Příbrami na Svatou Horu. Schodiště - ještě dřevěné - vybudovali od města k mariánskému poutnímu místu poprvé jezuité před rokem 1658. Ještě v 17. století je nahradilo schodiště kryté, podle hlavního nadátora - předsedy královské komory hraběte Aleše Vratislava - nazývané vratislavským. Dnešní stavba zděných krytých schodů vznikla podle plánů K. I. Dientzenhofferů v první půli 18. století.

Ještě před rokem byla stavba schodů v ubohém stavu, horní části zasadil poslední ránu požár v roce 1978. Svatá Hora se po letech vrátila do rukou redemptoristům, kteří ji naposledy obývali. Ti se pustili nejprve do opravy baziliky a kaplí v arkádách, později začali shánět prostředky i na restauraci schodů.

Nadace, která za tím účelem vznikla, shromáždila dodnes přes 6 milionů korun, celkové náklady dosáhly téměř 13 milionů. Zbylé peníze půjčili místní podnikatelé, zejména ti, kteří se na akci jakkoli podíleli.

Svatohorské schody opravovala příbramská firma CONGESTA. Okopala zpuchřelé zdivo, strhla ztrouchnivělé zbytky krovů, vyplela trasu mezi zdmi, vybetonovala římsy, krovky, dozdívala, pokryla umělým šindelem, omítila...

Od října plní památné schody opět svůj účel. Když Zdenka Braunová vzpomínala na Zeyera, psala: *Těm, kteří kdysi se Zeyerem vykonali pouť na Svatou Horu, zůstala v srdci památka na onen jarní den, když u prahu starých schodů kryté chodby pravil se vzrušením tato slova: „Zde se má stoupat na kolenou!“* (bm)

Pozdrav vnímavému Japonci

Jsem člověk povahy konzervativní: každou změnu snáším těžce. Často i tehdy, je-li to změna k lepšímu. Tím hůře, pokud mi z takové změny kynou spíše mrzutosti.

Jednou do měsíce zjistím, že nadešel můj čas: prostě přestávám vidět. Slon se prý v takovém okamžiku pořádaně odebere na pohřebiště. Já k holiči, kdež mi odborníci kupírují přerostlou kadeř, takže opět prohlédnu.

Odjakživa bydlím v Praze na Letné - a po dlouhé roky docházím do stejné officíny. Přejde-li má chvíle, usednu cestou z redakce do tramvaje, která mě posléze vykloupí nedaleko kýžného holičství. Tou dobou zpravidla bývá za pět minut šest, a tak se deru z refýže poklusem přímo do krámku, aby mi náhodou nezavřeli před nosem.

Filozofové ovšem vědí, že nevstoupíš dvakrát do stejné řeky. Natož po měsíci do stejného holičství.

Pročež jsem jednoho milého dne vrazil do známých dveří officíny, leč uvnitř byl sexshop.

Tenkrát mě, myslím, ostříhali andělé.

S pocitem úžasu vypočítal jsem se na chodník a těžko se zbavoval výrazu člověka, jenž při návratu z nákupu nalezl dveře vlastního bytu zazděny.

V ten okamžik mne kdosi chopil za ru-

TOMÁŠ PECH
Praha

káv. „Konečně tě zase vidím,“ radostně mi pravila někdejší spolužačka, „pojď na panáka!“ A odvěkla mne do květinářství, kde však již nebylo žádných květin, nýbrž nálevna.

Prahou postupující privatizace otřásla mou jistotou. Přes noc stal jsem se ve vlastní domovině cizincem, marně hledaje samoobsluhy, občůdky s potravinami a lahůdkami. Na krátký čas všechny kamsi zmizely, i zdálo se, že vbrzku zarachotí nad Letnou vrtulníky a začnou hladovějícímu obyvatelstvu shazovat potravinovou pomoc.

První epocha velkých změn na Letné se vyznačovala tím, že kolem dokola vznikaly svítící herny, vinárny a restauranty, ale nikdo z domorodců kloudně netušil, kde zakoupit litr mléka.

Naštěstí netrvalo dlouho, a na jiných místech vyrostly nové obchody, ba i officíny. Na první pohled nám nic nechybí.

A přece, přijedete-li dnes do Prahy, shledáte, že cosi se z ní nenávratně vytratilo.

Vyslovil to za mne jistý bodrý muž, kráječící po hlavní třídě. „Všude samý boutique, a nikde žádná putique!“ posteskl si.

Neboť nablýskané restaurace nenahradí národu bolestnou ztrátu pravé hospody. Jen si zkuste představit Jaroslava Haška, kterak píše svého Švejka ve snackbaru či v Discolandu Sylvie.

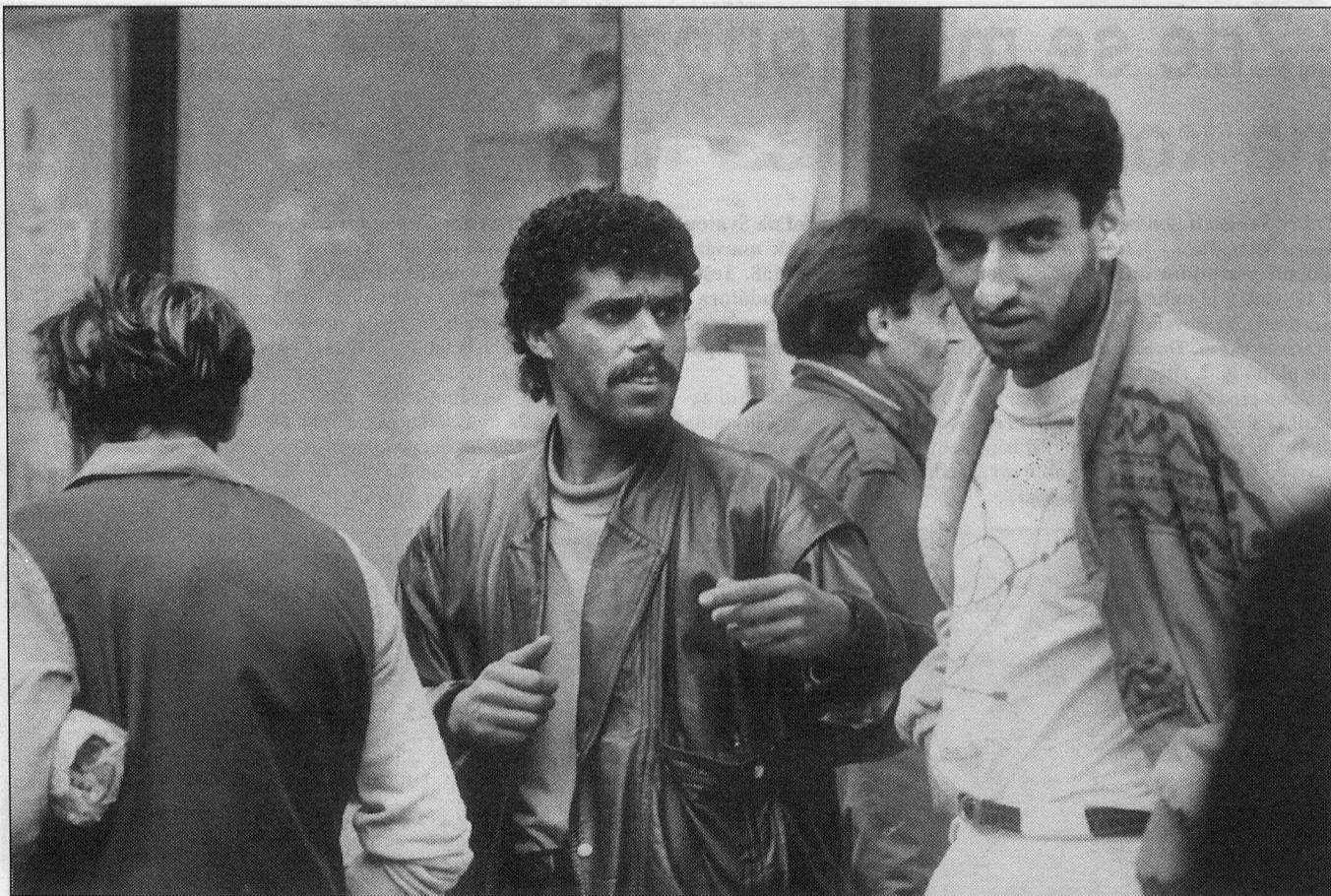
Mimochodem, shodou okolností žiji v domě, kde před lety v přizemí sídlila Česká hospoda. Tedy česká již dle názvu. Pak ovšem stáhli roletu a prostory počali adaptovat. Když znovu otevřeli, nebylo již české hospody. Zářivý štít hlásal: RESTAURANT ASIE.

Řízením osudu tudíž náš dům podnikl kvapnou cestu z Evropy.

Jenže: vyprávěl mi jistý scestovalý krajan, že pravou českou hospodu nalezl v Tokiu. Čepují tam pivo, dokonce vaří i knedlíky... Úhlední Japonci obslouží zákazníka, oblečení v českých národních krojích. Celé to prý připomíná výpravu pro levnější inscenaci Prodané nevěsty.

Krajan si možná vymýšlel. A možná taky ne.

Třeba se kdesi vysoko nad vodami vznášejí duše zaniklých českých hospod - a za jasných večerů se ozývají do dále tklivým zpěvem našich odrohovaček... Což v srdci vnímavého Japonce vyvolá pocit zcela odpovídající stavu ryze slovanské sentimentality.

RASISMUS nic neřeší

Rasismus má jednoduchou a přitom brilantní teorii, a v praxi jsou jeho výsledky viditelné hned. Pro rasistu je všechno přímočaré. Zločinec se pozná podle barvy kůže, tvaru nosu a cizího přízvuku. Čím je kdo černější, tím víc krade. Z hlediska rasisty nejsou vůbec třeba soudy ani policie, a jaképak vyšetřování zločinu. Stačí posoudit uvedené znaky a mít k dispozici dlouhé stromořadí a dost provazů. Na druhé straně heslo „Čechy patří Čechům“ je také přitažlivé, protože my Češi jsme jedna ctnost a máme navíc vysoký inteligenční kvocient, jaký nikde jinde nevidíš.

Během svého života jsem žil a pracoval na třech kontinentech. Poznal jsem lidi různých barev a povah. Navíc v zemi, ve které teď pobývám, najdeš lidi odevšad, na ulici potkáš lidi blondaté, černovlasé, úplně černé, hnědé, žluté, mírně do zelena naolivovělé, s očima šikmýma směrem k nosu i směrem opačným, vazouny i skrčky, Brity, Čechy, Filipínce. Lidé dobří a lidé špatní se mezi nimi vyskytují ve všech zbarveních a velikostech.

A tak, všechno je samozřejmě jinak. Být zločincem nebo slušným člověkem je hra statistická. Základní premisa rasismu, že určitá rasa se skládá výhradně ze zločinců, je na první pohled nesmyslná. Svět je plný chytrých, zajímavých, upřímných lidí, a svět je plný roš-

STANISLAV REINIŠ
Waterloo, Ontario

táků. Na barvě a na národu nezáleží.

Nedávno prohlásil náš místní velitel protidrogové policie, že obchod kokainem v našem městě v Kanadě mají v rukách skoro výhradně Jamaičani, zatímco obchod heroinem ovládají Vietnamci. Bylo z toho pobouření, že velitel policie je rasista, že jsou i slušní Vietnamci a Jamaičani. Diskuse v novinách byla zajímavá, protože fakt, že obchod drogami mají v rukách Vietnamci a Jamaičani, byl nepopíratelný, a fakt, že jsou i slušní Jamaičani a Vietnamci, byl také nepopíratelný.

To se úzce týká i situace v Česku. Je nepopíratelné, že všichni lidé jsou si rovni před Bohem a zákonem. A je také nepopíratelné, že romská nezaměstnanost dosahuje až 50 %, že Romové se podílejí na zločinnosti značnou měrou, že jejich děti chodí do pomocných škol, a že když Rom něco provede, hned se na něm vidí, že je Rom. To ovšem neznamená, že všichni zločinci jsou Romové, a že všichni Romové jsou zločinci.

A je také nepopíratelné, že zločinnost stoupá, protože ne každý si vykládá demokracii stejným způsobem. Navíc, spravedlnost je sle-

pá a díky vykutálenosti je zločinec často líp chráněn než člověk slušný. Zločinci se mnohdy policii spíše vysmívají.

Problém zločinnosti se netýká jen Romů. Proto, proboha, nepřijímejme zákony a vyhlášky proti Romům. Přijímejme zákony proti zločincům všech barev.

V onom městě, ve kterém žiji, se problém laciného kokainu (crack) rozšířil natolik, že už to začalo vadit i obyčejným pokojným občanům. S kokainem také souvisí problém prostituce, protože prostitutky je možné si na kokain snadno vydělat.

A tak začalo to, čemu se tady říká občanská iniciativa a co v Česku pod vlivem strany a vlády dávno vymizelo. Občanská iniciativa je podstatným rysem demokracie, bez ní demokracie nemůže být, protože bez ní by se moc brzy soustředila v rukách hrstky politiků. Politici občanskou iniciativu nezbožňují, ale nemůžete pořád psát dopisy prezidentovi, že Romové kradou a že mafie je k nevydržení. Prezident nikomu byt hlídat nebude. Občan si v občanské společnosti musí často pomoci sám. Občan se nemá ptát, co stát učiní pro něj, občan má přemýšlet o tom, co udělat pro stát. Občan musí zorganizovat i druhé, když je to nutné.

Určité oblasti našeho města v Kanadě býva-

ly po desáté večer skoro opuštěné, až na prodavače drog a prostitutky. Najednou však začali mezi ně přicházet i lidé obyčejní, ale odváží. Začalo to vlastně tak, že si někdo povšiml, že zákazníci vykládají prostitutky z aut před jeho domem a dívky mu šlapou po trávníku. Nedal se, dívkám občas vynadal, ale moc to nepomáhalo. Začal tedy hledat pomoc.

A tak zkusili odvážlivci ve skupinách obcházet domy, ve kterých bydleli distributoři drog a kam si prostitutky chodily pro svoje denní dávky. Když někdo vycházel z domu nebo se vracel, rozběhli se k němu a začali mu nahlas domlouvát. „*Hele, Pervitinový Bertík se vrací domů.*“ V angličtině to zní líp, *Herv the Perv*. Samozřejmě, takovéto veřejné diskuse distributory vyděsily a ztráceli se jak nejrýchleji mohli. Jedno malé vítězství za druhým, a vykřičená oblast drog a prostituce byla brzy čistá. Odvážlivci zneklidňovali i zákaznický prostitutek, toxiky i jejich zásobovatele. Všichni ti museli vědět, že se o nich ví, že je někdo pozoruje, že si někdo zapisuje poznávací značky jejich aut. Občas občané nosili i nápisy „*Toto je dům, kde se prodává crack.*“ Standarty jak na prvního máje. Občané spolupracují s policií, mají příruční vysílačky a informují policii o všem, co se v ulicích děje.

Nejhorší podle nich byli zákazníci prostitutek. „*Chlap má vzadu v autě sedátko pro děti, protože ráno vozí děčka do jeslí, a přitom leze za šestnáctiletými holkami, které si vydělávají na kokain.*“ řekl jeden z dobrovolníků.

A tak lidé, kteří chtějí mít ve své ulici klid, postávají kolem vchodů do domů, ze kterých vyděšeně vykukují známé firmy, zločinci a šlapky. Šlapky se všeobecně považují za oběti, nikdo jim neublíží, ty jen vědí, že je někdo pozoruje.

Je to samozřejmě nepříjemný, nepohodlný a nebezpečný způsob, jak trávit volný čas. Zločinci vyhrožují. Dobrovolníci samozřejmě neprozradí svoje jména, a do svých domovů se vrací opatrně, aby je nikdo neviděl. Nejsou nijak označeni, nenosí uniformy, nemají holé hlavy ani kanady na nohách. Vědí však, že na vycištění jejich čtvrti policie nestačí.

A tak kokainové domy najednou zely prázdnotou, prostitutky nelákaly zákazníky a domy, kde předtím na chodbách veřejně visely ceníky drog, najednou byly čisté. Nepadla přitom jedna rána. Řešit problémy fackami, masovým terorem, vytloukáním domů, rasismem se nevyplácí.

Samozřejmě, v této činnosti se nedá přestat. Úspěch je omezený, časově i místně. Je to však rozhodně lepší než nedělat nic a nadávat na to, že policie je bezmocná. Hlavní je udržet stálý tlak na prodavače drog a jiné elementy.

Majitelé domů, v jejichž bytech se rozmohly drogy, také pomáhají. Ontářijský bytový zákon není nejlepší, ale obsahuje polozapomenuté paragrafy, podle kterých může majitel bez ohledu na uzavřenou smlouvu vykázat z ubytování ty, kteří provozují nějakou nezákonnou činnost, i ty, kteří si do bytu nabírají navíc bez povolení třeba i jen jednoho podnájemníka. Když to nejde

po dobrém, je možné požádat soud o pomoc. Noviny občas pší o majitelích domů špatně, protože je označují za vydřiduchy, ale v této situaci měli majitelé domů plnou podporu veřejnosti. Městská rada je dokonce nutila, aby zasahovali podle zákona. Kdyby prostitutky a toxici chtěli, mohli by jít k soudu, že je vyhazují z bytu nezákonně. To však zpravidla neudělají.

Toto není jediný způsob, jak si občané pomáhají. Policie již delší dobu organizuje akci „Zastavte zločiny“. V novinách a v televizi jsou neustále výzvy, aby každý, kdo ví o krádeži, o drogách i o všech ostatních zločinech, okamžitě volal určité číslo. Diskrétnost zaručena, a za informaci, která vede k odhalení viníka, může být informátor odměněn penězi. I to funguje.

Samozřejmě, že ani v cizině ani doma problémem drog a zločinnosti nezmizí najednou. Je však nutné si uvědomit, že nezmizí bez spolupráce občanů s policií, bez občanské iniciativy. Bohužel, v Čechách občanská společnost teprve vzniká. Mnohým z toho, co by se mělo dělat, se dnes pohrdá, a není divu. Pomocníci veřejné bezpečnosti byla individua opovržlivá, například, a stejně tak uliční výbory.

Staré viny se mstí tady i tam. Analogie je často zarážející. Není nic horšího než vzít člověku jeho odpovědnost za sebe. Tady to začalo s Indiány v rezervacích, kteří neplatí daně, dostávají podporu po celý život, nemusí po-

hnout prstem, když chtějí dům, dostanou na něj peníze. Výsledek? Sebevraždy dětí i dospělých, alkoholismus, drogy, apatie a nenávisť.

Dnes si navíc úředníci, kteří kontrolují sociální podpory a jsou tím mocnější, čím víc mají klientů, vytvářejí celou generaci lidí, kteří nic neumějí, nic nechtějí dělat, a nic nevědí, jen to, kam si jít pro tzv. „welfare“. Podle kanadských zákonů může dítě ve věku dvanácti let opustit domov a dělat si co chce, žít kde chce a jak chce, spát s kým chce, a rodiče jsou bezmocní. Takové děti mohou dostat i vládní sociální podporu. Protože jsou mladí a nerozumí, jsou na ni navždy.

V Československu se minulý systém podepsal na každém. Na Romech snad nejvíc. Rodinné přídatky, na které spoléhali celý život. Byty, za které neplatili a do kterých se bez vlastní zásluhy nastěhovali, práce po socialistickém způsobu a plat podle toho - to vše poznačilo romskou komunitu snad mnohem víc než komunitu bílou, a vedlo k naprosté ztrátě odpovědnosti za vlastní život. Z toho plynou problémy bolestné a těžko řešitelné.

Na druhé straně je mi dnes líto těch mladých lidí, kteří si ohlí hlavy a vyvolávají bitky s Romy. Oni mají pravdu v tom, že zločin je třeba potírat, a že policie nemůže být všude. Mají proto i určitou podporu veřejnosti. Musí však přitom hajlovat a terorizovat i ty, kteří nejsou zločinci? Musí se spojovat

s rudohnědou opozicí typu Sládkových republikánů? Musí bušit i do návštěvníků z Indie, z afrických zemí a z Jižní Ameriky? Občanskou iniciativu si představují trochu jinak, jako neustálou pozornost občana k okolí, jako občanské hlídky v ulicích, jako předcházení zločinu tím, že vždy je někdo poblíž, kdo se dívá. To vše zcela v rámci legálních možností. V občanské společnosti je občanská iniciativa tím jediným, co funguje, když státní moc nemá dostatek prostředků, nestará se a selže. Jak však pomohl tzv. „případ klatovského lynče“, při kterém byl zabit jednadvacetiletý Rom Emil Bendík? Jak pomůže vypalování domů a pogromy? Pod jejich vlivem vznikají pak různá memoranda Romského petičního výboru, ultimata a nátlakové akce.

Rasismus problém zločinnosti nevyřeší. Naopak, dá zločincům jiných barev pleti a jiných jazyků spravedlivý motiv. Z lumpa se stane bojovník za práva. A zákony by měly umožňovat nevydělký právníkům, kteří zločince z restu vyklíčují, ale účinnou, rychlou, jednoduše formulovanou ochranu lidí. Víím, to se snadno řekne, ale není to pro zákonodárce lehký úkol.

Mimochodem, jel jsem nedávno devítkou do Košic, byl tam mladý romský pár, někomu vedle vypadla peněženka, Rom ji zvedl, podal ji tomu člověku a řekl: „*Dávejte si pozor.*“

Foto Drahomíra Srbová

Česká centra V ZAHRANIČÍ

JANA KLUSÁKOVÁ

K době, kterou dnes nazýváme poněkud nepřesně „totalita“ (v bláhové naději, že totalita bylo to, co nás obklopovalo, zatímco my jsme zůstali vůči tomuto ničivému viru imunní), patřily i velkolepé výkladní skříň socialistickeho Československa, tzv. kulturní a informační střediska.

Tyto reprezentační snahy státu, v němž vládl „reálný socialismus“, silně kulhaly východním směrem: střediska se nacházela ve Varšavě, Štětíně, Berlíně, Moskvě, Sofii, Budapešti, Bukurešti, Ho Či Minově městě, Havaně a Djakartě. Bývaly to honosné domy ze skla a oceli, avšak s převážně mrtvou nádivkou. Poslední dvě střediska byla během posledních čtyř let zrušena, ostatní se potýkají se značnými ekonomickými problémy. Z čehož plyne, že úkolem číslo jedna bylo zásadně změnit koncepci těchto důležitých institucí, především jejich úkoly a cíle.

Této nesnadné úlohy se ujalo české Ministerstvo zahraničních věcí, konkrétně Správa zahraničních kulturních zařízení, její ředitelkou je od loňského léta JUDr. GITA FUCHSOVÁ, sympatická a energická paní z Brna. Vyhrála konkurs, opustila práci v milovaném Divadle na Provázku a přestěhovala se i s manželem a třemi dětmi do Prahy. Nejdřív se musela chopit nepopulární činnosti - výměny části pracovníků. Zbylé kvalitní jedince doplnili další nově přijatí úředníci, a spolu s nimi se teď uskutečňuje nová koncepce institucí, které byly přejmenovány na „česká centra“. Jejich úkolem už není jen pořádát občas nějakou tu výstavu či koncert klasické hudby tak, jak tomu bývalo v minulosti.

Těžiště nové koncepce českých center by mělo spočívat v aktivní propagaci České republiky v zahraničí: zájemci z řad cizinců by zde měli v útulném prostředí získat ze zasvěcených ochotných úst informace z oblasti vědy, kultury, ekonomiky, obchodu, cestovního ruchu, atd., to vše díky databance ministerstva kultury, ministerstva školství, ministerstva hospodářství, ministerstva obchodu a průmyslu a Českého centra cestovního ruchu. Zájemci zde už brzy získají nejruznější adresáře, informace o regionech, budou mít k dispozici pravidelně doplňované knihovny, fonotéky a videotéky. K aktivitám českých center patří už tradičně i ja-

zykové kursy, často pořádané ve spolupráci s katedrami bohemistiky či slavistiky na místních universitách. A protože česká cent-

v zahraničí: dovědí se zde, co je doma nového a získají i profesionální kontakty v zemi působení.

Správa českých center sídlí v jedné z budov Ministerstva zahraničních věcí přímo v srdci Prahy - v Toskánském paláci na Hradčanském náměstí. Dr. Gita Fuchsová dosáhla koncem září 1993 toho, že socialisticky upravené kanceláře (s válečkem vymalovanými stěnami a dalšími atributy kultury sorelu neboli socialistického realismu) jsou konečně přiváděny do stavu, odpovídajícího úrovni této historické budovy i důležitosti úřadu. Ředitelka Fuchsová úřaduje dočasně na chodbě, přesto však ochotně odpovídá na otázky:

Nejvyšší čas, aby se Česká republika čtyři roky po převratu prezentovala i na Západě. V kterých městech najdou naši čtenáři nová česká centra?

První jsme otevřeli ve Vídni. Začínáme skromně: s jednou místností na zastupitelském úřadě, s jedním člověkem, který si na místě ověřuje nosnost koncepce, šité na míru konkrétnímu státu. Podobně jsme zahájili i v Londýně a do konce roku rozšíříme činnost na Washington, Haag a Brusel.

A co nejnovější zahraničí - Slovensko?

Pro Bratislavu máme speciální model. Vytvoříme smíšenou česko-slovenskou uměleckou radu a budeme se scházet jednou za dva měsíce... v Brně. Pro Bratislavu připravujeme speciální programy, protože nám na tomto centru obzvlášť záleží.

Pocházíte ze Zlína, většinu života jste prožila v Brně. Nešetkala jste se v Praze s tím, čemu se říká „pragocentrismus“?

Praha je hlavní město a pokud například brňáci vnímají tento fakt podrážděně, je to spíš jejich problém. Chce-li být Brno světové, musí o světovost usilovat a nečekat, že se jí stane jen proto, že je dnes druhé největší město v České republice. Osud jakéhokoliv seskupení záleží pouze na něm samém. Nikdy jsem neměla v Praze pocit méněcennosti a nikdy jsem si nevšimla, že by se nade mnou někdo ovrhoval jen proto, že přicházím z Brna.

JUDr. Gita Fuchsová

FOTO KAREL CUDLÍN

ra budou umístěna jen ve skromných prostorách, kulturní pořady se budou konat převážně v místních divadelních sálech, galeriích aj., čímž získají širší diváckou obec a - doufejme - i odezvu. Dramaturgii kulturních programů koncipuje umělecká rada, složená ze známých uměleckých osobností.

Dalším cílem je propagace cestovního ruchu: zájemci z řad cizinců by se zde měli dovědět, že Česká republika je kýženým turistickým cílem, přičemž nezískají pouze notoricky známé informace o Praze a několika nejatraktivnějších hradech a zámcích, nýbrž i o jednotlivých regionech: různorodých, zajímavých, a zahraničním turistickým ruchem dosud takřka netknutým.

Česká centra poskytnou i konkrétní informace o podnikatelském prostředí s adresářem firem a s právními předpisy. A konečně - měla by se stát i oázou pro české občany

Kapka rozumu

PAVEL KANTOREK
Toronto

Jsou chvíle, kdy se člověk zamyslí nad podstatou svého styku s okolním světem a nevyzpytatelnými zákony této interakce. Slovy neznámého filozofa: člověk v životě občas zakopne o pravdu, ale většinou se zvedne a jde dál.

Jednou jsem se zamotal do ostré výměny názorů s policistou, který mě mylně obvinil z narušení dopravního pravidla. Sděлил jsem policistovi svůj upřímný názor na jeho profesionální schopnosti a on mě za to odměnil soudním předvoláním. Věděl jsem, že jsem v právu, ale vím o lepších zábavách, než vysvětlovat pod přísahou okolnosti incidentu znučenému soudci. Hodně jsem přemýšlel o tom, jak se podobným situacím vyhnout.

Před časem trochu mrholilo a já brouzдал nočními ulicemi. Má nálada odpovídala atmosférickému tlaku. Počínající liják mě vsunul do malé kavárny na rohu ulice. Tupě jsem zíral na průhlednou sklenici irské kávy, když mou pozornost upoutaly náhlé povzdechy údivu od zadního stolu. Několik přítomných hostů se shluklo kolem orientálního mužíka neurčitého věku, který jim něco demonstroval za pomoci papírového ubrousku. Zvědavost zvítězila nad apatií a já si přisedl k vedlejšímu stolu.

„...A tak to je se vším,“ zaslechl jsem zbytek mužkovy demonstrace. „Když vám někdo řekne, že jedna plus jedna jsou vždy dvě, můžete mu to také lehce vyvrátit.“

„Jak?“ zeptal se jeden z posluchačů.

„Jednoduše. Podívejte se,“ řekl mužík a vysypal ze solničky na stůl dvě hromádky soli. „Tady je jedna hromádka a tady je druhá hromádka. Jedna plus jedna je...“ mužík shrábl obě hromádky soli do jedné, „...Zase jedna. Ne dvě!“

„No jó,“ zaprotestoval jeden z hostů, „ale takhle můžete dokázat, co chcete. To je všechno strašně akademický... Normálně to nefunguje, to nemá žádný praktický význam. Ukažte nám něco, co se dá uplatnit v běžném životě!“

„Každá myšlenka se dá uplatnit, když jí opravdu rozumíte a když víte, čeho chcete docílit,“ odvětil mužík. „Mentální silou se dá docílit vše. Podívejte,“ dodal, „věřil byste tomu, že mohu tu prázdnou solničku přemístit na jiné místo, aniž bych se něčeho dotkl?“

„No to chci teda vidět!“ Usmál se jeden z přihlížejících, vzezřením dvoumetrový hromotluk. „Jestli tohle dokážete, tak vám zaplatím dvojité koňak.“

„Hennesy,“ upřesnil mužík. „Pane vrchní...“ zamával rukou a číšník přistoupil ke stolu. „Tady mi někdo objednal dvojité Hennessy...“ oznámil mu mužík, „... A když už jste tady, odnese si tu prázdnou solničku.“ „Jistěže,“ uklonil se číšník, shrábl se stolu solničku, oprášíl utěrkou zbytky rozsypané soli a odkráčel k baru.

„No to je podvod,“ zahučel hromotluk, „to neplatí... Takhle by tu solničku mohl přemístit každé!“

„Copak jsem řekl, že ne?“ podivil se mužík.

„Tak hele, střízlíku,“ řekl hromotluk, „jestli chceš mít ten koňak zaplacený, tak mi ukaž něco, co každé nedovede, jo?!“

„Jako třeba co?“ zeptal se zvědavě mužík. „Jako třeba...“ hromotluk zapřemýšlel, „...Mě polož na lopatky,“ řekl vítězně a založil svalnaté ruce. „Já profesionálně zápasím a na lopatky mě tady nikdo nedostane!“

Nastalo hrobové ticho. Mužík se zahleděl na mohutnou postavu nad stolem a pokýval hlavou. „Máte pravdu,“ řekl přesvědčivě, „to by tady nikdo nedokázal. Ale já bych to dokázal opačně.“

„Jak opačně?“ zeptal se hromotluk s intonací naprosté převahy.

„No,“ řekl mužík pomalu, „kdybyste ležel na zemi, tak vás postavím na nohy.“

„Tak to tedy zkus,“ zasmál se posupně hromotluk, odsunul židli a lehl si na zem. Číšník přistoupil ke stolu a postavil před mužíka dvojité Hennessy. „Kdo to bude platit?“ zeptal se úslužně.

„Ten pán, co leží na lopatkách,“ řekl mužík s úsměvem a napil se koňaku.

Bylo zřejmé, že vidím mistra lidské interakce. Ten človíček používal jakési nevšední psychologické principy, jejichž podstata mi zcela unikala. Hromotluk se mezitím rozvážně zvedl z podlahy, mlčky si oprášíl kalhoty a přistoupil k mužíkovi. „Kdybys byl můj kamarád, tak ti za tohle urazím hlavu,“ řekl zarputile, „ale takový záprtek jako seš ty se zabývat nebudu.“

„Jste opravdový sportovec,“ pochválil ho mužík.

Hromotluk se spokojeně usmál. „Na každé pád jsi mě pobavil,“ řekl smířlivě. „...Pane vrchní,“ mávl rukou, „já platím útratu tady za mého kolegu,“ plácl mužíka po zádech. Skupinka lidí se rozptýlila od stolu.

Mužík pomalu dopil koňak a zahleděl se do stropu. „Promiňte,“ omluvil jsem se a přisedl si k němu, „jak to děláte?“

„Co?“ zeptal se mužík udiveně.

„No podívejte,“ řekl jsem, „já to tady všechno sledoval a je mi jasné, že aplikujete jakési zvláštní psychologické principy.“

„Jenom jeden,“ opravil mě mužík. „A není to ani nic zvláštního. Kdo má kapku rozumu, tak na to většinou přijde sám.“

„Co to je?“ vydechl jsem a naklonil se k němu.

„Ať vám řekne kdokoliv cokoliv, tak s ním musíte v podstatě souhlasit,“ řekl mužík a zvedl se ze židle. Hlavou mi prolétly útržky diskusí, konfrontací a hádek s mnoha lidmi, kteří zastávali mylné názory, ne-li přímo absurdní dogmata, a má zoufalá snaha přesvědčit je o pravdě a reálné skutečnosti.

„Počkejte,“ zvýšil jsem hlas, „vy tvrdíte, že ať řekne kdokoliv cokoliv, tak s ním mám souhlasit, i když to je třeba úplná blbost, úplná absurdita?“

„Ano,“ řekl mužík a navlékl si kabát.

„Ale to je přece nesmysl,“ vykřikl jsem, „to by nikam nevedlo, to bychom žili v ne skutečném světě plném zmatených bláznů!“

Mužík na mne smutně pohlédl. „Ano, máte naprostou pravdu,“ řekl a vyšel do temné, liduprázdné ulice.

Česko-anglický SLOVNÍK IDIOMŮ

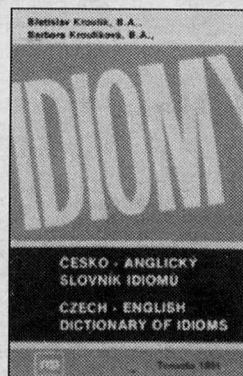
a ustálených rčení metaforických,
obrazných a lidových

Po Anglicko-českém slovníku idiomů vychází česko-anglická verze, která je určena především potřebám a požadavkům uživatelů aktivních, kteří anglicky nejen mluví, překládají, ale i píšou, popř. vyučují.

Oba tyto slovníky jsou unikátní tím, že jsou to vůbec první slovníky tohoto druhu a nemají je ani země s mnohem příznivějšími vydavatelskými možnostmi. Česko-anglický slovník je zároveň podrobným rejstříkem slovníku anglicko-českého.

Cena činí 41 kanadských dolarů včetně poštovného. Do USA a jiných zemí činí cena 40 US dolarů, rovněž včetně poštovného. Knihu obdržíte obratem po zaslání peněžní poukázky (money order) na adresu:

Břetislav Kroulík, 30 Teesdale Place, # 2008,
Scarborough, Ont., Canada, M1L 1L2

Primátor Petr Zenkl, jak ho znal

Jožka Pejskar

Petr Zenkl
a Jožka Pejskar
v Curychu roku 1960

PAVEL KRÁSA
Praha

Neúnavný Jožka Pejskar znovu dokázal, že osm křížků „na krku“ nemusí ještě znamenat jenom zasloužený odpočinek: v letošním roce přišel již s druhou knížkou. Tentokrát věnoval svou tradiční pečlivost výběru nejzávažnějších dokumentů o úloze a osobnosti někdejšího a stále vzpomínaného primátora města Prahy, místopředsedy předúnorové vlády republiky a předsedy tehdejší Čs. strany národně-socialistické dr. Petra Zenkla. Shoda náhod a okolností tomu chtěla, že první výtisky tohoto díla mohl autor podepisovat při své zářijové návštěvě v Praze, pouhý den před pietním uložním urny s popelem dr. Zenkla na památném Vyšehradě, kam byla převezena spolu s urnou jeho ženy Pavly z Chicaga. Nikdo by nemohl vymyslet dokonalejší režii.

Osobnost Petra Zenkla není a nebude zapomenuta, protože jeho dílo, jímž se zapsal do historie Prahy i politického života vzrušeného období poválečných tří let, v nichž se komunisté v Československu bezostyšně drali k moci, trvá. Patřil k těm několika nejodvážnějším a nerozhodnějším odpůrcům politiky násilí, jak ji soudruzi ve stínu bolševických bodáků a tanků začali drze uplatňovat, využívající euforie po skončení šestileté nadvlády německých fašistů a gigantomanie reklamy osvobození Československa Stalinem. Nehledal bezvýhodné kompromisy, ale dokázal se otevřeně, tváří v tvář postavit všude na obranu vskutku demokratických zásad. Vysloužil si ovšem nenávisť právě komunistů, a to již mnohem dříve, než přišel rok 1948.

Kniha Jožky Pejskara si všimá i pravděpodobných příčin postojů a sociálního cítění dr. Zenkla v dobách jeho mládí a začátku jeho kariéry. Z malých poměrů rodiny, kde bylo deset sourozenců, si odnesl základní vztah k sociálně slabým ve společnosti. Po celý svůj život se snažil pomoci tam, kde toho bylo nejvíce

třeby. Snad i toto jeho poslání bylo pravou příčinou, proč se postupem doby stal z kantora karlínské obchodní akademie předsedou Ústředního sociálního sboru hlavního města Prahy, primátorem Karlína, primátorem Prahy. Kromě jiného bylo jeho zásluhou, že Praha už dávno ve dvacátých a třicátých letech našeho století patřila mezi ostatními městy i zvučnějších jmen k nedostupným vzorům v péči o sociálně slabé a starší občany. Ano, Masarykovy domovy v Praze-Krči

(dnešní Thomayerova nemocnice) byly doslova jeho dítkem. Mluví o tom jasně i výňatek z diplomu o udělení čestného občanství, jímž ho počtlo město Praha v září 1946: *Nikde nechyběl, kde jeho síly a pracovitost byly žádoucí, především však vybudoval sociální péči a sociální ústavy Masarykovy, jimiž Praha předstihla i cizí města. A jemu náleží zásluha, že se v letech hospodářských starostí a tísně přičinil o pomoc nezaměstnaným, velkoryse připravenou....*

Do „velké“ politiky se dr. Zenkl dostal teprve na sklonku první republiky, a to jenom nakrátko. Přišla okupace a s ní téměř šest let koncentračního tábora Buchenwald. Jenom zázkatem a v podstatě proti snažení spoluvězňáků komunistů dr. Zenkl lágř přežil. Vrátil se ke své práci a po několika měsících k primátorskému stoli. Stal se předsedou druhé nejsilnější politické strany poválečného období a místopředsedou vlády. „Lásku“ mu soudruzi projevovali všude, kde mohli, kromě jiného také tím, že ho jako jednoho ze tří ministrů vybrali jako adresáta pověstných pekelných strojů z Krčmaně.

Po únorovém puči v roce 1948 zůstal v Praze, na každém kroku střežen příslušníky StB, ale na konci srpna se přece jen podařilo konspirační útěk jeho i jeho ženy v zavazadlovém prostoru osobního auta s diplomatickou značkou. Tím je zachráněn jeho život. Důkazem nenávisť komunistů k tomuto velkému demokratovi jsou v knize uváděné citáty z poúnorových pražských novin.

Rozsáhlá část sborníku Jožky Pejskara je věnována činnosti dr. Petra Zenkla v období, kdy se zcela právem stal hlavou a představitelem poúnorového exilu. V Americe vznikla Rada svobodného Československa, v níž se sdružili četní vynikající Češi a Slováci, kteří se rozhodli pracovat pro obnovení demokracie v republice, ujařmené komunisty. K prvnímu výročí únorového puče - 25. února 1949 - vydala Rada svobodného Československa deklaraci, v níž připomněla nedávnou minulost a proklamovala své cíle. Citovaná Deklarace

by se měla stát zajisté čtením, patřícím k základům vzdělání dnešních mladých Čechů. Dr. Zenkl byl plných 26 let předsedou Výboru RSC a k jeho cti také slouží konstatování mnoha jeho spolupracovníků, že tuto funkci nikdy nespojoval se zájmy jakékoli politické strany. Kniha o tom přináší nejedno svědectví.

K odkazu dr. Zenkla patří i několik citovaných výroků. Zaujaly mne zejména dva, o nichž se domnívám, že pro svou nadčasovost platí zejména v naší současné společnosti: „Politická strana má jen tenkrát naději na úspěch, jestliže svou ideologii vyjadřuje naléhavě hmotné i duchovní potřeby velké části národního celku.“ To je jistě závažné memento těm, kdo se dnes pokoušejí obnovit někdejší vliv strany dr. Zenkla. A druhý citát: „Mluvíme-li o 'spravedlivé mzdě' nebo o 'spravedlivé ceně', již tím dáváme najevo, že v sociální otázce spatřujeme především problém mravní. Je nám v tom velikým učitelem T. G. Masaryk, který jako jeden z prvních pochopil, že řešení sociální otázky není jen věcí hospodářských zájmů soutěžících skupin, nýbrž otázkou lepší, dokonalejší, lidstější mravnosti mezi lidmi. Lepší a spravedlivější sociální řád mohou uskutečnit jen lepší, mravně hodnotnější a opravdovější lidé.“

Dr. Petr Zenkl zemřel ve věku 91 let. 3. listopadu 1975 ve městě Raleigh, ve státě Severní Karolína. Byl pohřben na Českém národním hřbitově v Chicagu a ze Spojených států byl nyní převezen jeho popel k poslednímu odpočinku tam, kde zůstalo jeho srdce - do Prahy. Zbývá ovšem ještě mnoho vykonat, aby po desíletích lži a pomluv, jimiž tohoto velkého Čecha častovali soudruzi a jejich horliví nohsledové, došel jeho odkaz a význam i do povědomí generací, které přišly po něm. Nemohu si v té souvislosti odpustit poznámku, která sice není v přímé souvislosti s knihou Jožky Pejskara, ale přece jen mnohé naznačuje. Zamrazilo mne, když jsme při pietní slavnosti 18. září v naplněném chrámu sv. Petra a Pavla uslyšeli v projevu dnešního pražského primátora překvapivou větičku, jíž omlouval za svou generaci neznalost zásluh svého někdejšího předchůdce.

Není pravdou, že mladší generace se nemohly dozvědět nic o velkých svých předchůdcích. Bylo jim to odepřeno v oficiálních, stranou pozeňnaných zdrojích vzdělání; kdo se však dozvědět chtěl, měl možnost. Byli tu přece pamětníci, byl tu i zahraniční rozhlas. Jako vždy: kdo se pravdu dovědět chce, cestu si najde. To hledání ovšem bývá méně snadné.

Škoda, že dílo Jožky Pejskara Pražský primátor nenalezlo možnost mnohem většího nákladu. Zasloužilo by si to určitě.

Radio Svobodná Evropa, jak je popsal

Karel Sedláček

ANNA BAŇKOVÁ
Praha

Hodnota publikace „Volá Svobodná Evropa“, kterou vydal publicista Karel Sedláček v pražském nakladatelství Archa 90, tkví zejména v dokumentární rovině. Knížka věnovaná rozhlasové stanici Svobodná Evropa, která po léta suplovala spolu s dalšími zahraničními vysíláními pro Československo (ale i pro všechny další země za železnou oponou) zdroj objektivních informací, má tři vrstvy: dokumenty o počátcích a průběhu dlouholeté činnosti stanice, rozhovory s čelnými představiteli československé redakce Svobodné Evropy a komentář autora. Poslední rovina patří spíše ke slabším publikacím.

V oblasti dokumentární jsou pozoruhodné např. rozpisy pořadů vysílaných na Svobodné Evropě hned v prvních letech (první, pokusné vysílání se uskutečnilo 4. července 1950 prostřednictvím krátkovlnné vysílačky uložené na nákladním autě nedaleko československých hranic). Je z nich patrná velká péče o to, aby vysílání oslovilo pokud možno všechny vrstvy obyvatelstva v Čechách a na Slovensku. Proto kromě pravidelných zpráv, komentářů a přehledů světového tisku nabízela Svobodná Evropa posluchačům také pořady publicistické směřující ke studentům, dělníkům, zemědělcům, živnostníkům, ženám, dětem, vojákům,

milovníkům sportu aj. Pravidelně se programovým schématem vinuly bohoslužby a promluvy katolických i protestantských duchovních, pravidelně se rovněž ozývalo slovo básníků a literátů. Součástí programu byly pochopitelně i umělecké pořady, adaptace dramatických děl, pohádky, koncerty, ale i estrády. O tom, čím byla tato stanice pro možnost kontaktu emigrantů s domovem, není třeba hovořit.

Pokud jde o zpětnou vazbu vysílání, nejlépe ji dosvědčují podrážděné reakce dobového českého a slovenského tisku. Zajímavé jsou vzpomínky aktérů všeho dění kolem vysílání Svobodné Evropy, šéfů, redaktorů, režisérů i spolupracovníků stanice. Pavel Tigrid, s nímž autor knížky vede průběžný rozhovor, leccos ze zákulisí vysvětlí, leccos uvede na pravou míru (např. svou roztržku s Ferdinandem Peroutkou), v mnohém objasní okolnosti a mezinárodní souvislosti, za jakých vysílání vznikalo a pokračovalo. Tigrid v knize udržuje jistou časovou kontinuitu, neboť jeho hodnocení nevychází pouze z pozice pamětníka, ale též z pozice aktivního účastníka dění dnešních dní.

V publikaci ovšem vzpomínají i další osobnosti, např. František Meloun, Jožka Pejskar, Julius Firt, Pavel Pecháček a mnozí další. Zároveň se představují i redaktori, jež posluchači znávali i pod jinými jmény, neboť se z pochopitelných důvodů skrývali za pseudonymy.

Volá Svobodná Evropa

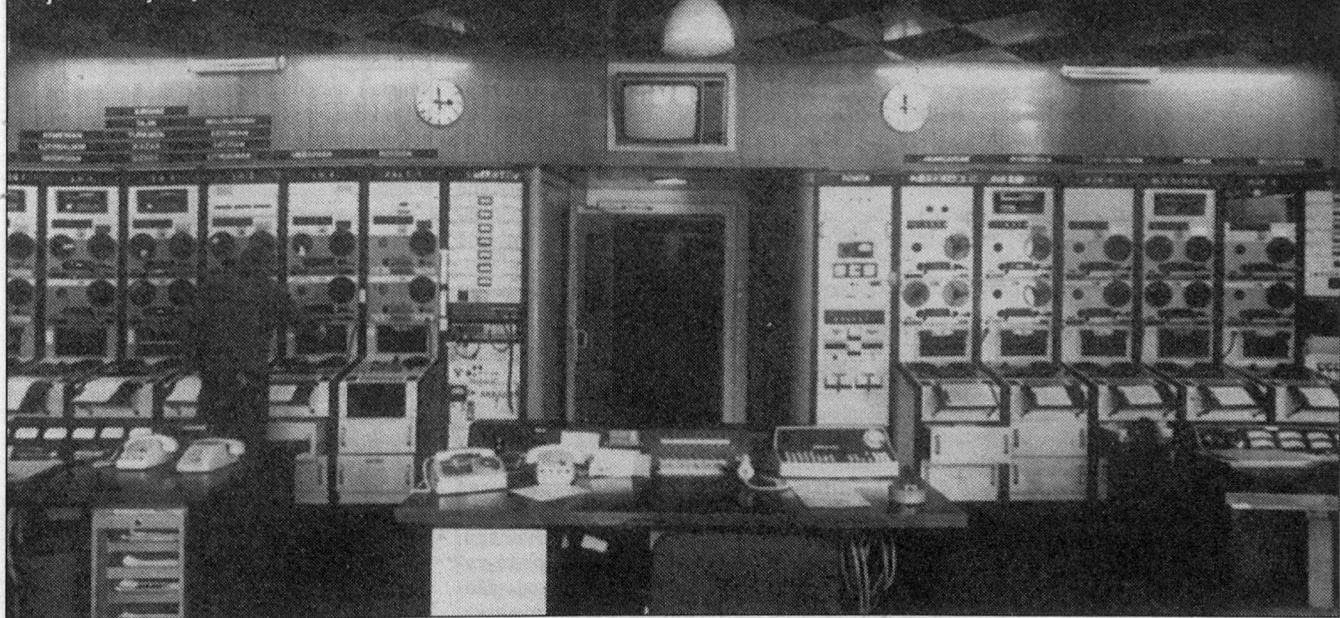

KAREL SEDLÁČEK

Karel Sedláček se nespokojil pouhým uvedením dokumentů, autentických vzpomínek, ukázek z vysílaných pořadů. Pokouší se navodit atmosféru let, jimiž vysílání stanice Svobodná Evropa procházelo, i ve svém komentáři. Bezděčně se v něm však dopouští podobných nešvarů, jimiž se vyznačoval tendenční tisk - jehož jazyk a styl je, jak se zdá, zřejmě nakažlivý.

Knížku „Volá Svobodná Evropa“ si patrně rádi přečtou všichni, kteří s touto stanicí prožili mnohá léta, kteří se k ní upínali jako ke zdroji informací „z druhé strany“, kteří rádi poznávají zákulisí důležitých společenských fenoménů. Nepochybně zaujme i ty čtenáře, které zajímá perspektiva zahraničních vysílání v době, kdy se zdánlivě už jejich smysl vyčerpal.

Master Control - místnost, odkud se relace v jednotlivých jazycích přenášejí na vysílače

Česnek pro Ameriku

Během několika posledních let začaly skupiny chemiků, biochemiků a molekulárních biologů systematicky studovat látky, které existují přirozeně v běžných potravinách a mohou mít protirakovinové účinky. Vědci začínají rozumět i tomu, jak tyto látky ovlivňují metabolické pochody v buňkách, které vedou k rakovině. Na 20. národním kongresu Americké chemické společnosti v srpnu 1992 ve Washingtonu byly předneseny práce ukazující, že tento výzkum může vést k prevenci rakoviny u ohrožených skupin lidí, a že je dokonce možné vypěstovat odrůdy rostlin, bohaté na protirakovinové látky.

Bandaru Reddy, biochemik z American Health Foundation ve Valhalle ve státu New York a jeho kolega Chinthapally Rao studovali organosulfáty z brokolice a zjistili, že mohou v pokusech na potkanech zastavit rakovinu tlustého střeva. I v jiných potravinách jsou protirakovinové látky. Látky, které zastaví růst plicních nádorů, byly nalezeny v citrusových plodech (D-limonen), v čaji (epigallokatechin allát), v lékořici (glycyrrhetinová kyselina) a v česneku (diallylsulfát, DAS). Reddy a Rao také zjistili, že diallylsulfát z česneku zastaví růst rakoviny tlustého střeva u krys.

V dalších pokusech na syrských křečcích byl zkoumán účinek DAS na rakovinu žaludku a ústní sliznice. Rakovina byla u těchto zvířat vyvolána chemicky, a současně dostávali křečci DAS. Počet zvířat, u kterých byla rakovina vyvolána, po léčení diallylsulfátem značně poklesl.

PETR ŠMÍD
Ottawa

I experimentálně vyvolaná rakovina mléčné žlázy byla úspěšně léčena v pokusech na potkanech, kteří dostávali výtažek z česneku. Česnekový prášek blokuje vazbu karcinogenů, látek, které způsobují rakovinu, na deoxyribonukleovou kyselinu v buňkách mléčné žlázy.

Tato pozorování zopakovali vědci na tkáňových kulturách z rakoviny prsu a zjistili,

že extrakt z česneku blokuje růst lidských rakovinných buněk. Byl použit extrakt z česneku, udržovaný v lednici delší dobu, který obsahoval S-allylcystein a S-allylmercaptocystein.

To není vše. Česnekový prášek snižuje krevní tlak u pacientů, snižuje cholesterol v krvi i krevní lipidy (triglyceridy). Dávka česnekového prášku u těchto pacientů činila 600 mg denně po dobu 16 týdnů.

Z česneku byla také získána jiná látka, ajoen (E,Z)-4,5,9-trithiadodeca-1,6,11-trien-9-oxid, který zabraňuje shlukování krevních destiček a tím i krevní srážení. Proto se začíná používat jako prevence tvorby krevních sráženin při poškození cév.

Američané, když se tohle všechno dozvěděli, si začali kupovat ve velkých množstvích česnekové tablety, česnekový olej i další přípravky z česneku. Během posledního roku vzrostl prodej těchto přípravků o 150 %. Don Christopher, jenž vlastní Christopherův ranč v Kalifornii a je největším pěstitelem česneku ve Spojených státech, říká, že prodej česneku v posledních letech roste o 8 % ročně.

Richard Rivlin, přednosta Ústavu medicíny výživy v Cornell Medical Center v New Yorku, který studuje účinky brokolice, česneku a zeleného čaje na onemocnění zvířat, však varuje spotřebitele před přílišným nadšením. „Výsledky jsou velmi zajímavé, ale zatím nevíme, jak se mají tyto látky dávkovat, a jaké jsou jejich vedlejší účinky. Zatím se výtažky z česneku, brokolice a čaje na americkém trhu nesmějí označovat jako léky.“

Menšiny v Čechách a na Slovensku

Dokončení ze strany 7

Moc sa však bude rozpakovať použiť násilie. Spoločnosť sa ocitne v permanentnej kríze a - čoraz unavenejšia - bude čakať na nového vodcu. Minority však medzičasom stratia dôveru v možnosť bezkonfliktného spoluzitia a zvolia stratégiu postupnej izolácie. U maďarskej menšiny sa objavia významné tlaky na separáciu a oddelenie od majoritnej populácie.

Štvrtý: Eskalácia napätia vyvolá násilie. V strede Európy zaznamenáme nové ohnisko nestability, ktorá zasiahne aj ďalšie krajiny tohoto regiónu, čo si vyžiada okamžitú akciu vyspelých demokracií. Mier bude nastolený na troskách a ľudia ich budú - s neprítomnými výrazmi tváre - pomaly a dlho odprátavať s neistým výsledkom. Na konci môže byť Slovensko chudobnejšie o južné oblasti.

Scenár pre vývoj v Českej republike môže byť tiež niekoľko:

Prvý predpokladá nerušený priebeh transformácie spoločnosti. V podmienkach ekonomickej prosperity sa rozptýlená slovenská menšina ochotne asimuluje či integruje. Kultúrne a politické požiadavky tejto i ďalších menšín budú vnímané a uspokojované bez napätia a prispievajú k prirodzenej pestrosti českej spoločnosti. Etnické a národnostné konflikty budú okrajovým javom (postihujúcim zväčša iba rómsku populáciu a migrantov) a nepresiahnu rámec, bežný pre rozvinutú demokraciu.

Druhý scenár predpokladá zlyhanie transformačného manévru českej spoločnosti a následnú politickú nestabilitu. Jeho príčiny môžu byť veľmi rozmanité - od straty kontinuity na politickej scéne (vnútorné konflikty v koalícii, škandálmi rozleptaná Občianska demokratická strana a podobne) až po katastrofický vývoj na Slovensku. Ekonomické a sociálne problémy budú vysvetľované chybami predchádzajúcej vládnej garnitúry a rozpadom Československa.

Uchádzanie sa o súhlas veľmi početnej slovenskej menšiny spôsobí nárast averzií verejnosti a vznik národnostného problému v Českej republike so všetkým, čo ho v súčasnom postkomunistickom svete spoluvytvára.

Tretí scenár sa zakladá na eskalácii problémov načrtnutých vyššie. Vnútornými konfliktami oslabená česká spoločnosť sa stane predmetom permanentných atakov z nemeckej i slovenskej strany. Minority sa stanú trójskym koňom cirkulácie mocenských elit a vleklej politickej, ekonomickej i sociálnej krízy. Jej priebeh bude závisieť od toho, či bude na Slovensku odštartovaná cesta k štvrtému scenáru.

A tým som sa dostal k pointe. **Vyzerá to tak, že rozdelením Československa sme sa stali svedkami novej česko - slovenskej vzájomnosti. Ide o vzájomnosť korenenú závislosťou, akú sme za desaťročia spoločnej existencie možno ešte nezažili. Zlyhanie môže mať fatálne dôsledky.**

Na kávě u mistryně světa

JOSEF MAREŠ
London

Kateřina vám klidně může - zastavíte-li se na nedělní oběd v restauraci jejich rodičů ve vesnici St. Jacobs v Ontariu v Kanadě - podat třeba kávu. Přitom málokdo ví, že je letošní mistryní světa v akrobatickém lyžování. Titul získala při závodech v Rakousku 4. dubna, když se jí sečetly výsledky devíti předcházejících závodů světového poháru akrobatického lyžování. Kateřina Kubenková čtyři z nich vyhrála, třikrát byla druhá a dvakrát čtvrtá.

Kateřina s vítězstvím nijak moc nepočítala. Seděla už v autě a jedla pomeranč, když došlo na vyhlášení vítězů: První Kateřina Kubenková, Kanada, druhá Ruska Natalia Orechovová, třetí Kristean Porterová z USA. „Už jsem byla utahaná, bylo toho na mě moc,“ vysvětlovala po chvíli do telefonu mamince, Kátě starší, do Ontaria.

Není se čemu divit, všechny tři disciplíny, jež jsou součástí tohoto sportu - skoky, balet, akrobatický sjezd -, jsou náročné. Při baletu na lyžích jezdci sjíždějí z pahorku o úhlu 15 stupňů a předvádějí 16 předepsaných obrátů. Kateřina má výhodu v dlouholeté zkušenosti s krasobruslením, takže je v této disciplíně výborná. Při akrobatických skocích jsou předepsány dvojité i trojitě obraty podobné obrátům při skocích do vody. „Skoky byly pro mne hodně těžké a trvalo dlouho, než jsem je zvládla. Musela jsem se je učit v létě u bazénu, kde místo na sněh padáte do vody. Není snadné se pak vynořit s těžkýma lyžařskýmá botama na nohách,“ vypráví Kateřina roztočilou legrační češtinou kanadských dětí.

Nyní se Kateřina připravuje na titul vítězky Světového poháru. Zatím jej už deset let drží Švýcarka Conny Kieslingová a pokud ho chce

získat Kateřina, musí ještě letos vyhrát dva závody. Potom se může soustředit na přípravu na olympijské hry.

Kariéra Káti Kubenkové začala vlastně v letadle směřujícím koncem roku 1968 z Vídně do Toronta, které mělo na palubě československé emigranty. Tam se její rodiče seznámili. Káta se narodila o dva roky později, brzy prokázala talent pro sport a až do dívčích let se věnovala krasobruslení. Akrobatické lyžování je na prvním místě Kátina programu teprve šest let.

Mimochodem, v restauraci Kateřininy rodičů (panuje u nich v rodině národnostní shoda - otec Milan je Slovák a maminka Češka) na Riverside Maples, R.R.1, v St. Jacobs v Ontariu v Kanadě se obědy podávají pouze v neděli. Scházejí se tam však na kus řeči Češi a Slováci ze široka z daleka.

Nová móda - vypalování

Tetování jako prostředek zkrášlení těla existuje prokazatelně od dob tyrolského sněžného muže, tedy asi 5000 let, a určitě mnohem déle. Sochař John Sullivan z Edmontonu v Kanadě navrhl nyní nový způsob zdobení lidského těla - vypalování ornamentů do kůže krásných žen. Sullivan se tomuto umění naučil, když značkoval dobytek na rodinném ranči. Používá značek, vyrobených z porcelánu nebo keramiky. Nazývá tento způsob „termálním zobrazováním“. Značka se rozžhaví a pak se pozvolna přibližuje ke kůži. Pozvolné přibližování a pomalé zahřívání znečiťliví nervová zakončení v kůži, a samotné vypalování bolí jen velmi málo. Místo po vypálení značky oteče, ale po týdnu zbyde pouze bílá jizva, která vynikne, když se člověk opálí na slunci. Sullivan vypaluje různé obrazce do kůže, jako třeba znamení zvěrokruhu nebo znamení krétské hadí bohyně.

Koncert

Pozoruhodný exteriér pro svou produkci si vybrali norští hudebníci Truls Moerk, Atle Sponberk, Per Enoksson a Lars Anders. Ka zahajovacímu koncertu mezinárodního festivalu komorní hudby v norském Stavangeru vystoupali na 600 metrů vysokou horu nad městem

Vrátili jste se a jste sami?

Na rozdíl od obecného předpokladu, návrat do rodné země po letech exilu není procházkou růžovým sadem. Všechno je jiné než jsme si představovali. Lidé spílají jeden druhému, maminky v parku ječí na děti, na úřadech jsou přechasto soudružky starého ražení a dávají vám znát, že jste se kdysi drze vzepli jejich celoživotní péči od porodnice přes Pionýra až k domovu důchodců a dali přednost nejistotě v nové zemi...

Vracíte se domů s nadějí, že všechno bude prima. Ale zjišťujete, že to není návrat, že jste opět emigrovali do něčeho nového. Až se vám místy otevírá kudla v kapse a místy je vám smutno. Nerozumíte jemnostem řeči, nevíte, co je to třeba hmoždinka či oteplovačky, protože za vašich časů ještě nebyly. A pořád si rozumíte lépe s přáteli z města, kde jste v exilu strávili dvacet let.

Z toho a z mnoha dalších důvodů se nadace Bohemia regia rozhodla zakládat v České republice Kluby reemigrantů. S nápadem přišel torontský, nyní pražský Sáša Nagy, který jen tak u sklenky vína prohodil, že bychom v Čechách měli mít kluby, kde bychom se mohli scházet. Genialitu nápadu v tom okamžiku nepostřehl asi nikdo (vína bylo dost a řeči ještě víc), pravý brain storm přišel později, na schůzi nadace.

Teprve jsme si uvědomili, co všechno by kluby reemigrantů mohly. Mohly by fungovat jako lobby u českých úřadů a u Parlamentu. Mohly by pomáhat těm, kteří právě přijeli. Mohly by poskytovat právní porady. Lidé by v nich mohli navazovat přátelství

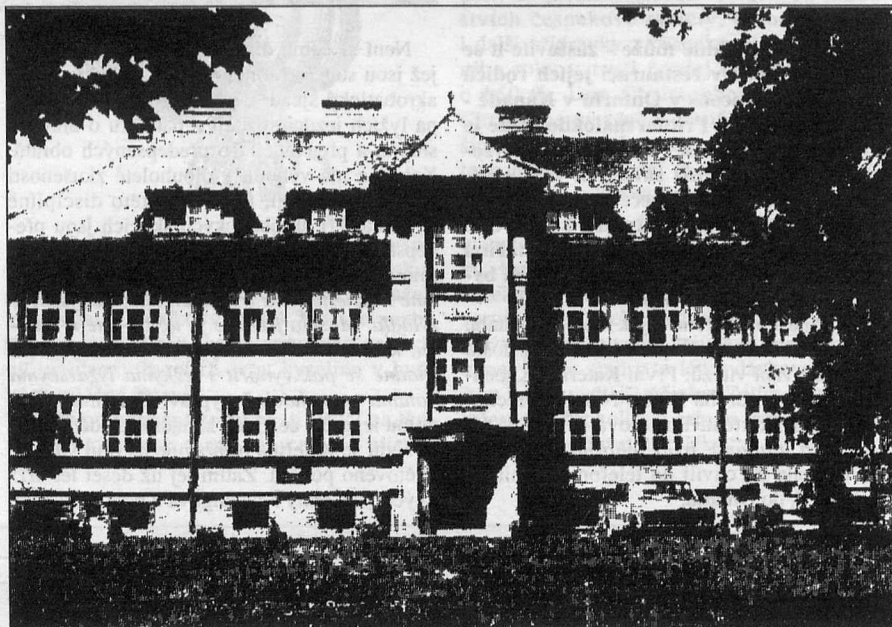
a obchodní kontakty. Nebo se jenom bavit, jako jsme se bavili v našich formálních i neformálních komunitách. Do klubů by mohli zajít i ti, kdo přijeli jen na skok, i ti, kdo už se od té země pro nás kdysi zakázané a přece - promiňte mi sentiment - milované nemohou odtrhnout.

Pro začátek, ještě než se rozběhnou kluby v jiných městech, zve nadace zájemce na pravidelné společenské schůzky vždy ve čtvrtek večer v restauraci nadace na adrese: Nadace Bohemia regia, U společenské zahrady 3, 140 00 Praha 4 - Krč.

Členství v pražském klubu bude stát 100 Kč ročně, 150 korun s předplatným časopisu Západ. Za tento příspěvek budou členové dostávat pozvánky a informace o činnosti klubu, budou se samozřejmě

zúčastňovat programů klubu, mohou zvát své přátele a podílet se na dalších podnikcích nadace. Na stejnou adresu je možno psát si o informace, pokud chcete založit klub ve vašem městě. Klubovny klubu budou vám i vašim hostům zcela k dispozici od 10.00 do 22.00 hodin.

Spojení do ulice U společenské zahrady: **metrem trasa C do stanice Kačerov, odtud autobusem** (prakticky každý k nám jede) **jednu stanicí ke krčské Thomayerově nemocnici, po výstupu se dáte asi 20 metrů zpět** a cesta, ke které dojdete, je ulice U společenské zahrady. V budově nadace a společnosti Bohemia regia najdete restauraci, v ní knihu hostů a také pana doc. Šplíchala a paní ing. Zámostnou, s nimiž si můžete popovídat. (iř)

BOHEMIA REGIA

spol. s r. o.

STŘEDNÍ
ODBORNÁ ŠKOLA
VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA
OBCHODNÍ STŘEDISKO
KAVÁRNA
RESTAURACE
FLORA SERVIS
CESTOVNÍ KANCELÁŘ
SLUŽBY KRAJANŮM

U společenské zahrady 3,
140 00 Praha 4 - Krč
Tel./Fax: (02) 472 14 47

PRAŽSKÉ UZENÁŘSTVÍ

(TEL. (416) 364-1787
638 QUEEN ST. W
TORONTO M6J 1E4

PRAŽSKÁ ŠUNKA
PRAŽSKÉ UZENINY
MASO la JAKOSTI
DENNĚ ČERSTVÁ
CHUTNÁ JÍDLA
A CUKRÁRSKÉ VÝROBKY

Starší žena hledá seznámení se starším gentlemanem, narozeným ve znamení Ryb (18. 2.-20. 3.). Přestěhování možné. Nejraději Oregon, není podmínkou. „Čechoameričanka“

Český a moravský poštovní kalendář pro rok 1994

150 stran informací a čtení za 49 Kč.
Na dobírku zasílá Arbesovo knihkupectví,
Štefánikova 41, 150 00 Praha 5

Zahraniční pomoc (stále) vítaná

O smyslu zahraniční pomoci reformnímu procesu v České republice patrně není pochyb. Vytváření ekonomické, politické a sociální infrastruktury potřebuje podporu stejně tak, jako ji ke svému rozvoji nezbytně potřebuje soukromý sektor. Zahraniční pomoc skýtá možnost doplnit zdroje pro ekonomickou transformaci a získat informace a další externí zdroje, které v domácích podmínkách nejsou k dispozici. Vzhledem k mezivládnímu charakteru grantové pomoci jsou základní otázky (např. filozofie účelu pomoci, rozhodující směry a klíčové oblasti pomoci), stanovovány na vládní úrovni a na jejich základě je pak vypracován soubor pravidel pro uplatňování zahraniční pomoci.

Vůči zahraničí je nadnárodním koordinátorem ministerstvo zahraničních věcí ČR, které nese právní odpovědnost za zahraniční pomoc. Vnitřní koordinace této pomoci pak je svěřena ministerstvu hospodářství ČR. To zřídilo Centrum pro zahraniční pomoc, jež má pečovat o její co nejefektivnější využití, podněcovat a zajišťovat přípravné práce související se získáváním zahraniční pomoci, koordinovat nabídky zahraničních donátorů s tuzemskými požadavky. Mělo by s dárci jednat o prioritách, pracovat na programech využití zahraniční pomoci a na jejich realizaci, mělo by veřejnosti poskytovat informace o dosažitelnosti zahraničních zdrojů, výběru projektů, procedurálních pravidlech atd. Centrum má také spolupracovat s mezinárodními finančními institucemi, např. s Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj a Evropskou investiční bankou, a to v oblastech navazujících na grantovou zahraniční pomoc. Samozřejmým předpokladem je úzký kontakt s přímými uživateli pomoci, důležitý i pro další rozvoj programů pomoci.

Za priority se v současné době v oblasti zahraniční pomoci považují:

- * podpora rozvoje soukromého sektoru (programy privatizace, restrukturalizace, vznik malých a středních podniků, restrukturalizace trhu práce aj.);

- * formy moderního řízení obchodu pro nový soukromý sektor a velké podniky zůstávající ve státním sektoru;

- * progresivní formy bankovníctví a aktivít finančních institucí;

- * rozvoj infrastruktury včetně veřejné správy, zvláště pro zlepšení správy daní a příjmů a pro kontrolu účinnosti veřejných výdajů;

- * tvorba nových nebo transformace tradičních vzdělávacích institucí, školení zaměstnanců a dodávky technického vybavení;

- * rozvoj vědy, výzkumu, transferu technologií a profesní příprava.

JIRÍ ZUKAL
Brusel

Technická pomoc by se především měla zaměřovat na:

- * plánování a řízení specifických programů transformace tam, kde nejsou domácí odborníci, školení místních pracovníků pro práci, která bude pokračovat i po skončení projektu;

- * spolupráce při financování půjček tam, kde je to možné, zvláště v oblasti předinvestiční aktivity.

Zahraniční pomoc je poskytována různými formami z mnoha zdrojů. Nejdůležitější rozlišení je zřejmě na multilaterální, reprezentovanou v ČR zejména Evropskými společenstvími, a bilaterální pomoc zemí G-24.

Největším samostatným zdrojem je program Komise Evropských společenství PHARE, který je také komplexní ve svém zaměření a struktuře. PHARE (Poland Hungary Assistance for the Reconstruction of the Economy) je program nenávratné pomoci poskytované zemím střední a východní Evropy na pomoc reformním procesům. Byl vyhlášen v roce 1989 původně jen pro Polsko a Maďarsko, ČSFR na něm participovala od roku 1990. Postupně se program rozšiřoval na další země regionu a dnes zahrnuje 11 členů. Program je rozdělen na národní a regionální (účastní se nejméně tři země). Zatímco cílem národních programů je snaha poskytnout podporu při řešení specifických problémů dané země, regionální programy jsou výrazem integračního úsilí v procesu vytváření nového ekonomického prostředí zemí střední a východní Evropy.

Při realizaci programu PHARE jsou rozhodující čtyři základní dokumenty:

Orientační podklady, které připravuje vláda ČR a které obsahují všechny hlavní prvky programu pro následující období.

Indikativní program, t.j. mezinárodní dokument podepsovaný zástupcem vlády ČR a Komise ES, který obsahuje základní finanční úvahu o ročním rozpočtu celého programu a je přípravou pro finanční návrh.

Finanční návrhy, které obsahují přesné členění položek, jejich využití, formu řízení atd. Schvalují se formou finančního memoranda, které podepisuje zástupce Komise ES a zástupce vlády ČR.

Pracovní plány na šest měsíců, které obsahují především navržené projekty, rozpis postupů při tendrovém řízení atd.

V letech 1990-92 bylo ČSFR v rámci národních programů poskytnuto celkem 233 mil. ECU. Z toho prostředky vyčleněné pro Českou republiku po rozpadu federace činí 145 mil. ECU. Z nich bude česká strana hra-

dit některé společné studie pro obě republiky.

První tři národní programy (PHARE 90, 91, 92) měly dva základní cíle - poskytnout pomoc při naplňování okamžitých opatření k urychlení ekonomické transformace a přispět k řešení nejnáléhavějších potřeb v oblasti infrastruktury. V rámci národních programů 1990-92 byly vypracovány projekty v oblasti životního prostředí, energetiky, telekomunikací, rozvoje soukromého sektoru, restrukturalizace trhu práce, vzdělání, rozvoje občanské společnosti, školství atd.

Letos v červnu byl podepsán indikativní program na rok 1993. Na jeho základě poskytne Komise ES České republice 60 mil. ECU. Tato suma by měla být z 35-40 procent vynaložena na podporu rozvoje soukromého sektoru, 15-23 procent připadne na rozvoj infrastruktury, včetně místní a státní správy, 20-30 procent má směřovat na rozvoj lidských zdrojů, 10-20 procent na oblast sociálního zabezpečení. Programy budou provázány na aktivity mezinárodních finančních institucí, např. Světové banky, EBRD, EIB.

ČSFR se také aktivně zapojovala do regionálních programů PHARE, na něž je každoročně vynaloženo přes 100 mil. ECU. V roce 1992 působila jako koordinátor v oblasti dopravy, na níž bylo vynaloženo 21 mil. ECU.

Při realizaci programu PHARE však vznikají různé obtíže. Nejtěživější je rychlost čerpání finančních prostředků. Pouze dílčí část byla vyčerpána a další je ve stadiu kontraktů. Příčiny by se mohly hledat v rozdělení federace, ve formulaci zadání projektů a jejich výběru, v administrativních bariérách, jako jsou např. procedury ES pro tendrová řízení a postup při schvalování jednotlivých kroků a při jejich realizaci.

Přes značné rezervy je však program PHARE klíčovým elementem zahraniční pomoci České republice. Značná část programů „Dnů ES“ na 35. mezinárodním strojírenském veletrhu v Brně byla proto zaměřena na tuto oblast. Ředitel programu PHARE Alan Mayhew tam vysoce ocenil úspěšný proces hospodářské transformace v České republice. Upozornil, že pomoc Evropských společenství prostřednictvím PHARE je důkazem zájmu Bruselu o urychlení reformu a zajištění politické a hospodářské stability ve střední a východní části Evropy.

Autor je prvním tajemníkem Mise České republiky u Evropských společenství

KORESPONDENCE

Dr. Milan Uhde
předseda
Poslanecké sněmovny
Parlamentu ČR

Vážený pane předsedo,

žádám Vás jménem zahraniční části redakční rady časopisu Západ, abyste posoudil, zda poslanec Jiří Payne má i nadále setrvávat ve funkci předsedy zahraničního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Poslanec Jiří Payne se v interview pro newyorský český časopis Československý týdeník dopustil nespravedlivých, nevyprovokovaných a nepravdivých útoků vůči českým občanům, žijícím v zahraničí. Jiří Payne v tomto interview, uveřejněném dne 20. července 1993, kladl českou emigraci na stejnou ubohou lidskou a občanskou úroveň, na které je politický dobrodruh Jiří Kotas, obviňoval „drtivou většinu“ emigrantů z neschopnosti, že jsme se nedokázali uživit na Západě, kladl nás na stejnou úroveň s „bývalými německými krajanů, kteří se v roce 1938 přihlásili k říšskému občanství“, nařkl nás, že jsme neudělali nic, co by zvýšilo popularitu zahraničních krajanů atd. atd.

Později, v interview pro Lidové noviny dne 19. srpna 1993, vyčetl krajanům, že ze zjištěných důvodů emigrovali do Spojených států, Kanady a Německa, místo aby šli do Indie nebo afrických rozvojových zemí. Pan předseda zahraničního výboru zřejmě neví nic o nemožnosti emigrovat do některých zemí, zvláště rozvojových.

Pan poslanec Payne projevil takovou míru intolerance a nevědomosti, že jeho další setrvávání ve funkci předsedy zahraničního

výboru vážně poškozuje pověst Poslanecké sněmovny. Většina emigrantů všech exilových vln svému národu v zahraničí ostudu neudělala, naopak, mnozí vynikli v nejrůznějších oborech lidské činnosti a po listopadové revoluci okamžitě začali nezištně pomáhat své staré vlasti.

S přátelským pozdravem

Stanislav Reiniš

Vážený pan
Stanislav Reiniš
zahr. redaktor
časopisu Západ

Vážený pane redaktore,

pan předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR dr. Milan Uhde mě požádal, abych Vám tlumočil jeho stanovisko k Vašemu znepokojení nad výroky předsedy zahraničního výboru Poslanecké sněmovny dr. Jiřího Payna, týkající se krajanů. Nejste sám, koho uveřejněný rozhovor pobouřil. Pan předseda hovořil velice obšírně na toto téma s panem poslancem Paynem, který mu slíbil, že prostřednictvím sdělovacích prostředků vyjádří své mínění úplněji a uvede tak na správnou míru.

Věřím, že dojde k nápravě celé této nepříjemné záležitosti. V závěru bych Vás chtěl informovat, že podle sdělení dr. Payna byly některé výroky, které Vás pobouřily, vytrženy z kontextu. Doufám, že tento můj dopis přijmete s pochopením.

S pěkným pozdravem

Milan Kupka
vedoucí sekretariátu předsedy
Poslanecké sněmovny

Ad... Písek
dnes (Západ č. 3)

Chtěl bych zareagovat na poznámky píseckého pana děkana ThDr. Josefa Jirana o tom, že ti, kdo nechodí do katolického kostela, jsou bezbožníci a bolševici. Nezapomeňte, že lidé se vzdávali katolického vyznání už dávno před bolševiky, a to proto, že byli předtím do katolicismu po dlouhá staletí nuceni. Moji prarodiče vystoupili z katolické církve v roce 1924, a od té doby jsme do katolického kostela chodili poslouchat krásnou varhanní hudbu a dobré, tolerantní slovo.

Bolševici svým ateismem vše jen kazili. Jak může někdo říci, že není Boha? Jak to ví? Důkaz neexistence čehokoliv je těžký, skoro nemožný. Na druhou stranu však, jak může někdo říci, že Bůh je takový nebo onaký, katolický římský a ne katolický řecký? Kde se u hlasatelů jediného náboženství vzala taková bezbožná pýcha? Jak vůbec víte, že cokoli, co říkáte, je pravda?

Asi děláte v Písku dobrou práci, a nikdo Vám nebere Vaše přesvědčení. Neberte mi ani moje. Žádná církev nemá monopol na Boha. Jak to, že si myslíte, že máte právo na to, být prostředníkem mezi člověkem a vševědoucí všemohoucí bytostí? Že ten, kdo se u vás nedá zaopatřit, je bezbožník a bolševik? Více pokory je třeba, a méně bojovnosti.

J. Kubička, Vídeň

Omluva

Šéfredaktor, redaktor pro zahraničí, grafik, korektor, druhý korektor, vydavatel, nakladatel a tiskař se vespolek omlouvají, že jim v tiskárně uniklo křesťanské jméno člena redakční rady Josefa Škvoreckého a nazvali jej Jiřím. Jiří je však, nakonec, také hezké jméno.

Oprava

Omlouvám se, že v článku „O právu na vlast“ jsem napsal, že v Německu nejsou turecké školy. Turecké základní školy tam jsou, jak jsem při ověřování fakt uvedených v článku zjistil.

Stanislav Reiniš

Na zadní straně obálky:
litografie Oldřicha Kulhánka
„Grafika za všechny peníze“;
Reprodukce Vladimír Svoboda

Nezávislý Československý týdeník vychází od dubna 1990.

Informuje o posledních událostech v bývalé Československé republice, kde má stále dopisovatele. Aktuálními články pomáhá čtenářům vyznat se v labyrintu sociálních a ekonomických změn. Věnuje se nejen životu krajských spolků, organizací a církví v Severní Americe, ale i obrodě tradičních a zakládání nových

organizací, spolků a hnutí v českých zemích a na Slovensku a nesnadné obrodě těchto nám drahých společností. Navíc Malý oznamovatel, Uvažte si s námi, křížovka, vtipy a plná stránka sportu doplňují pestrou paletu tohoto dvojjazyčného čtrnáctideníku.

O ukázkové číslo si napište nebo zavolejte na:

Československý týdeník

26 Gruber Drive, Glen Cove
New York 11542, USA
(516) 674-9438 • fax (516) 671-3147

Západ časopis pro Čechy a Slováky na celém světě

Vydává Nadace Bohemia Regia v nakladatelství Ivo Železný

Šéfredaktor Vladimír Bystrov ml.

Redakční rada: Viktorie Hradská, Pavel Kantorek (Toronto), Ivan Mucha, Stanislav Reiniš (Waterloo), Eva Rheinwaldová, Věra Rollerová (Toronto), Zdena Salivarová (Toronto), Josef Škvorecký (Toronto), Václav Táborský (Toronto), Ota Ulč (Vestál)

Redakce a administrace pro ČR: Nadace Bohemia Regia, U společenské zahrady 3, 140 00 Praha 4. Tel. a fax: (02) 472 14 47

Redakce a administrace pro zahraničí: Stanislav a Milada Reinišovi, P.O. Box 228, Heidelberg, N0B 1Y0, ONT, Kanada; Tel. (519) 746-5095, (519) 699-4748, fax: (519) 699-6171

Grafická úprava Lucie Doležalová

Sazba Lidové noviny

Tiskne GLOS, s. r. o., Semily

Předplatné v ČR: 60 Kč/rok.

Předplatné v zahraničí: 24 USD/rok nebo 40 USD/2 roky.

Doživotní předplatné USD 400,- (pro Kanadu platí stejné ceny v CAD).

Platit lze bankovním příkazem, mezinárodní poštovní poukázkou či osobním šekem (USA, Kanada).

Bankovní spojení v ČR: Česká spořitelna Praha 1, č. ú. 35-1382654-038.

Bankovní spojení pro Evropu: účet číslo 98601-202 u poštovního šekového úřadu 2000 Hamburg, BRD. Bankovní směrové číslo 200 100 20.

Registrováno u Ministerstva kultury ČR pod č. 6613.

Vychází šestkrát ročně.

Uzávěrka posledního materiálu v tomto čísle byla 12. října 1993.

Build Your Dreams With

CANADA SAVINGS BONDS

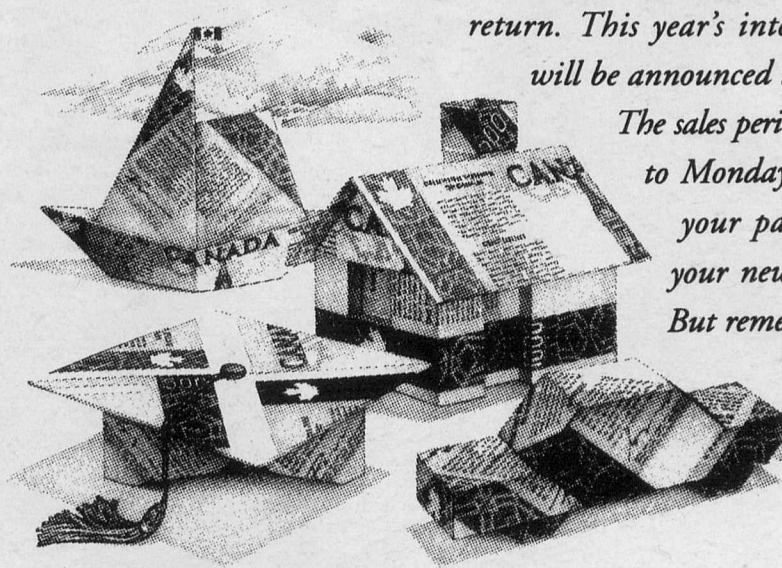
For 47 years, millions of Canadians have relied on Canada Savings Bonds to help build their dreams.

Canada Savings Bonds are fully guaranteed by the Government of Canada. They're a safe, secure investment that never falls in value. And you don't have to be a Canadian citizen to buy them. Any resident of Canada can buy Canada Savings Bonds.

You can cash your Canada Savings Bonds at any time, so your money is never locked in.

Canada Savings Bonds also offer a competitive rate of return. This year's interest rate and purchase limit will be announced in mid-October.

The sales period is from Monday, October 18 to Monday, November 1. You may date your payment November 1, the day your new bonds start earning interest. But remember, the bonds may be withdrawn from sale at any time, so don't wait until the last minute.

**Canada
Savings
Bonds**

**Les Obligations
d'épargne
du Canada**

Canada

Buy Yours From Oct. 18 to Nov. 1

Complete details are available wherever Canada Savings Bonds are sold.

© Albert Kuttusov 1923

148/150

Lithograph for all the money

Albert Kuttusov 1923